

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXXV. De conuersione panis & vini in corpus, & sanguinem
Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

abusus, videlicet quod in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quam de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem ecclesie generalis, plus in ipso sit de uino quam de aqua ponendum.

RESPON. Dicendum, quod circa aquam adiunctam uino, sicut Innocentius tertius dicit in quadam decreta. triplex est opinio: quidam enim dicunt, quod aqua adiuncta uino per se manet uino conuerso in sanguinem: sed haec opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est, nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Ambr. dicit in lib. de Officijs, Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem corpus significatur, alioquin non totum adoretur ueneratione laetiae. & ideo alij dixerunt, quod sicut uinum conuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quae de latere Christi fluxit: sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc, aqua scorum consecraretur a uino, sicut uinum a pane. & ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuertitur in uinum, & uinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aqua, quod conuerteretur in uinum: & ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & praecipue si uinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquae, ut solueretur species uini, non posset perfici sacramentum. vnde Iulius Papa reprehendit quosdam, qui panem lincum musto intinctum, per totum annum seruant, & in tempore sacrificij, aqua parum eius lauanti, & sic offerunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sufficit ad sacramenti huius significationem, quod sentiat aqua, cum apponitur uino: non autem oportet, quod sit sensibilis post missionem.

AD SECUNDVM dicendum, quod si aqua omnino apponeretur, totaliter excluderetur significatio: sed cum aqua in uinum conuertitur, significatur quod populus Christo incorporatur.

AD TERTIVM dicendum, quod si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti: sed oportet aquam uino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

A aut in pristinam materiam resoluitur.

¶ Quarto, Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

¶ Quinto, Vtrum in hoc sacro post conuersionem remaneant accidentia panis & uini.

¶ Sexto, Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacro forma substantialis panis.

¶ Septimo, Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

¶ Octauid, Vtrum haec sit falsa, ex pane sit corpus Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi, secundum ueritatem.

AD PRIMVM sic procedit. Vt quod in hoc sacro non sit corpus Christi secundum ueritatem, sed solum secundum figuram, uel sicut in signo. dicit enim Ioan. 6. quod Dominus dixisset, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. multi ex discipulis eius audientes, dixerunt, Durus est hic sermo: quibus ipse dixit, Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam: quasi diceret secundum expositionem Aug. super Psal. 98. Spiritualiter intelligite, quae locutus sum, non hoc corpus quod uidetis, manducaturi estis, & bibaturi illum sanguinem, quem suscipiunt, qui me crucifigent: sacramentum autem quod uobis commendaui, spiritualiter

D intellectum, uiuificabit uos, caro autem non prodest quicquam. ¶ 2. Praeterea Dominus dicit Matth. ult. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consumationem saeculi: quod exponens Aug. dicit, donec saeculum finiatur, sursum est Dominus: sed tamen nobiscum est ueritas Domini: corpus enim in quo resurrexit, in uno loco oportet esse, ueritas autem eius ubique diffusa est. non ergo secundum ueritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.

¶ 3. Praeterea Nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cum nec angelo hoc conueniat: tali enim ratione posset esse ubique: sed corpus Christi est uerum corpus, & est in caelo, ergo uidetur quod non sit secundum ueritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

¶ 4. Praeterea. Sacra ecclesiae ad utilitatem fidelium ordinantur: sed secundum Gregor. in quadam hom. regulus reprehenditur, quod querebat corporalem Christi praesentiam, apostoli etiam impedi-

tertia S. Thomae.

tate & ampliori intellectu difficultate, sciendum est ex auctoritate sacrae scripturae de existentia corporis Christi in sacramento eucharistiae nihil aliud haberi expresse, nisi uerbum saluatoris, dicentis. Hoc est corpus meum: oportet enim uerba haec uera esse. Et quoniam uerba sacrae scripturae exponuntur dupliciter (uel proprie uel metaphorice) primus error circa hoc fuit interpretantium haec Domini uerba metaphorice, quem Magister sen. in dist. 10. lib. 4. tractat, qui & in hoc articulo reprobatur. Et consistit vis reprobationis in hoc, quod uerba Domini intellecta sunt ab ecclesia proprie, & proprie oportet illa verificari proprie. Habemus igitur ex ueritate uerborum Domini in sensu proprio corpus Christi ueraciter esse in eucharistia, & hoc est primum, quod ex euangelio habemus circa hoc sacramentum. Alterum autem, quod euangelium non explicauit, expresse ab ecclesia accepimus, scilicet conuersionem panis in corpore Christi. Hanc enim non solum a praecis doctoribus ecclesiae habuimus, quos habes de consec. dist. 2. copiose, & a Magistro sentent. in tractatu de eucharistia diffuse: sed a concilio Lateranensi sub Innocen. III. ut patet extra de summa Trinit. & fid. ca. ho. f. miter credimus. ubi utrunque simul dicitur sub his uerbis, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & uini ueraciter continentur, & haec quod ad primum. Et sequitur, Transubstantiatis pane in corpus, & uino in sanguinem potestare diuina. & haec quod ad secundum.

Et quoniam uarie fuerunt opiniones, multiformaque sunt argumenta circa haec implicata mentes etiam auditorum, praenotandum est, & ante oculos semper

Supr. q. 95. a. 3. cor. pri. & inf. q. 76. per totum & 4. dist. 10. a. 1. & dist. 11. a. 1. & 4. 6. tra. c. 6. & 1. cor. 11. lec. 5.

In Pl. 98. no. p. 1. a. mod. expolitiis. to. 8.

Referet hoc de consec. dist. 2. prin.

De regula d. h. Greg. ho. mi. 28. i. eu. G G 4 per

QVAESTIO LXXV.

De conuersione panis et uini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de conuersione panis & uini in corpus & sanguinem Christi.

ET circa hoc quaeruntur octo. ¶ Primo, Vtrum in hoc sacro sit corpus Christi secundum ueritatem, an solum secundum figuram, uel sicut in signo.

¶ Secundo, Vtrum in hoc sacro remaneat substantia panis & uini post consecrationem.

¶ Tertio, Vtrum substantia panis uel uini post consecrationem huius sacramenti annihilatur,

Super Quaestiois septuagesimae quintae articulum primum.

Tullius ut sonat. In corpore coelicio clara est, & de ipsa tria dicuntur, primo, quod sola si de tenetur: secundo, quod est conueniens, & asseritur triplex conuenientia: tertio reuocatur error quorundam dicentium oppositum, & ex uerbis Christi, & confessione Berengarii de consec. dist. 2. ergo Berengarius confutatur.

Circa praesentis & sequentium articulum doctrinam, ac uariam pro clari-

per habendum, in eruenire hic non vnam, sed duas nouitates valde mirabiles. Altera est de esse corporis Christi, sub hostia consecrata. de nouo enim corpus Christi verum veraciter sub illa hostia continetur. Altera est de conuersione substantiae panis in substantiam corporis Christi, & hoc etiam de nouo fieri credimus. Et quoniam omnis nouitas mutationem nonnullam sonat extensio mutationis noſte latissime, iopro maiori claritate latissime mutationis vocabulo vtredo, imaginemur fm has duas nouitates interuenire duas mutationes, no curando, an vna sit ro alterius, aut inferat alteram. Et in illa quide nouitate, qua corpus Christi de nouo est sub speciebus panis, oportet intelligere mutatione, vel ex parte corporis Christi, vel ex parte accidentium panis. Et si quidem ex corporis Christi parte mutationem imaginamur, erit mutationis velut subiectu corp^o Christi terminus, a quo non contineri sub his accidentibus; terminus ad quem contineri sub his accidentibus; fit enim Christi corpus ex non contento sub his accidentibus contentum sub illis. Si vero mutatio hac imaginanda ponitur ex parte hostie, tunc mutationis subiectu est ipsa panis species & terminus a quo, non contineret terminus autem ad quem, est continere Christi corpus: fit enim panis species remanens, ex non continente Christi corpus, continens Christi corpus.

Quia ergo attendendo formaliter ad illam nouitatem, qua corpus Christi continetur veraciter sub speciebus panis, & corpus Christi, quod non continebatur sub his speciebus, continetur & species panis, que non continebat Christi corpus, continet Christi corpus, rationabiliter manifestatur nouitas ista formali & perspicaci intellectu, humano more ex ratione mutationis, vt fecimus excellere siquidem Dei balbuciendo, vt possimus resonare non dedecet, secundum Greg. Quapropter conformiter ad sacros canones loquendo, vocetur ista nouitas, nouitas continentia: qm vere secundum hanc corpus Christi continetur, & hostia continet corpus Christi: quamuis, non continentia locali. Altera autem nouitas uocabitur nouitas conuersionis, quoniam fm illam panis vere conuertitur in corpus Christi. In hac igitur conuersionis nouitate manifesta mutatio interuenit, qua ex pane fit corpus Christi, sed mutatio ista abique subiecto inuenitur habens pro termino a quo panem, & pro termino ad quem, corpus Christi. Et scito, quod tanta est veritas discernendi inter has nouitates & inter has mutationes, vt inde pendear & intelligere tam varias obiectiones, & esse formaliter respondere, & videre quid scias vel nescias. Vnde non fit tibi curae pro nunc, hoc est pro principio intelligendi, quales vel quomodo sint aut fiant istae mutationes, sed esto contentus ex alietate terminorum etiam fingere diuersitatem mutationum. Et perspicendo, quod conuertio habet proprios terminos, scilicet panem & corpus Christi, & quod corpus Christi contineri de nouo sub sacramento, habet alios istos proprios terminos, scilicet de non continentia ad continentia vel passue, vel actiue (vt praedictum est) iste, & hge intellectum ad formalia ambarum nouitatum & suarum mutationu, vt sic liber tibi pateat ingressus in pelagus tam fluctuantium opinionum & intellectuum.

His praelatis, sciendum est, omnes circa primam nouitatem batur recipere Spiritum sanctu, pp hoc q affecti erant ad eius presentiam corporalem, vt Aug. f dicit super illud Ioan. 16. Si non abiero, paraclerus non ueniet ad uos. non ergo Christus secundum praesentiam corporalem est in sacramento altaris.

SED CONTRA est, quod Hilar. * dicit in 8. de Trin. de ueritate carnis & sanguinis Christi, non est relictus ambigendi locus: nunc enim & ipsius Domini professione & fide nostra caro eius uere est cibus, & sanguis eius uere est pot^o & Amb. * dicit 6. de sacramentis: sicut uerus Dei filius est Dominus Iesus Christus, ita uera Christi caro est, quam accepimus, & uerus sanguis eius est potus.

RESPON. Dicendum, quod uerū corpus Christi & sanguinem esse in hoc sacramento, sensu deprehendi non potest: sed sola fide, qua auctoritati diuinae innititur: unde sup illud Luc. 22. Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur, dicit Cyrillus, non dubites, an hoc uerum sit, sed potius suscipe uerba saluatoris in fide. cu enim sit ueritas, no mentitur. hoc aut conueniens uam Christi corporis ad hoc, qd sit praesens accidentibus panis. Sed quod ad rem in idem redit cum opinione recitata a Magistro: quia fm rem panis non conuertitur in aliquam rem, sed in nihilum cedit, & propterea solo nomine, conuersionem ponit panis in corpus Christi. Quidam autem conuersionis nomen & rem, partialiter tamen, admittunt, de quoru numero est Durand. in eodem quarto, ponens materia panis conuerti in corp^o Christi, qua incipit informari orma corporis Christi (sicut alimentum informati forma aliti. panis uero formam definit esse. Et haec noua opinio ut erronea a Pet. de Pal reprobat^{ur} & erronea conuenit ex hoc, quod corpus Christi iam est impassibile, & multo magis eius anima est immutabilis, quod ad informare & non informare.

Quidam denum conuersionis nomen, & rem totaliter admittentes, dicunt panem conuerti in corpus Christi, non secundum substantiam: sed fm esse accidentale: ita quod panis conuertitur non in substantiam corporis Christi, sed in illius esse sacramentale: & hanc opinionem tenet, sine assertionem tamen, Pet. de Pal. in 4. quam opinionem ut pote nouam Auctor non tractauit. aliena tamen a ueritate est: quia transubstantiationem solo nomine saluat: qm fm rem, apud istos substantia panis conuertitur in accidens, & non in substantia corporis Christi, sed secundum uocem saluant transubstantiari, quia conuertitur panis substantia in Christi substantiam fm esse accidentale. Paret siquidem manifeste, transubstantiari importare conuersionem substantiae in substantiam simpliciter & absolute, vt textus expresse inducta decretalis dicit, transubstantiatus panis in corpus & uino in sanguinem.

Communis autem doctrina, quam Auctor sequitur post Magistrum sent. tenet substantiam panis conuerti in substantiam corporis Christi absque additione aliqua, abique augmento quoq; in substantia corporis Christi. ac per hoc panem non esse redactum in nihil, sed conuertum in substantiam Christi corporis, & ex hoc ipso non esse amplius panem, sed quod erat panis, est corpus Christi. Et hge doctrina ex sacris docujs patet qd doctoribus

continentiae & re & uoce consensisse, dum omnes communiter faceretur corpus Christi prius non contentum sub hac hostia. modo ueraciter contineri: quamuis circa modum quo continetur, uariae sint (vt postea dicitur) opiniones.

¶ Verum nouitate conuersionis licet omnes uoce affirmet, fm rem ta multi negantur, putantes se non negare illa. Et hi multifariam sunt diuisi, dum quidam intelligunt conuersionis nomen ne identitatem loci, ut hac ratione dicatur panem fieri corpus Christi: quia ubi est panis, est & corp^o Christi, vt Magister sent. in 11. dist. 4. refert & reprobat. Et de hoc eum secutus ar. in litera. quidam uero conuersionis noie intelligunt successiouis ordinem, vt Magister ibidem refert, vt hac ratione dicitur panem conuerti in corpus Christi, quia corp^o Christi est post consecrationem sub accidentibus, sub quibus erat panis, quem panem annihilari aut solum in praesentem materiam dicebant, & hoc Auctor in 3. tractabit articulo. & hanc opinionem quo ad iniam sequit Scotus in 4. dist. 10. & 11. Dixi aut fm lenentiam: quia in modo opinandi cauer est Scotus, ponens panem per accidens redigi in nihil, & conuersionem uocat adductiuam Christi corporis ad hoc, qd sit praesens accidentibus panis. Sed quod ad rem in idem redit cum opinione recitata a Magistro: quia fm rem panis non conuertitur in aliquam rem, sed in nihilum cedit, & propterea solo nomine, conuersionem ponit panis in corpus Christi. Quidam autem conuersionis nomen & rem, partialiter tamen, admittunt, de quoru numero est Durand. in eodem quarto, ponens materia panis conuerti in corp^o Christi, qua incipit informari orma corporis Christi (sicut alimentum informati forma aliti. panis uero formam definit esse. Et haec noua opinio ut erronea a Pet. de Pal reprobat^{ur} & erronea conuenit ex hoc, quod corpus Christi iam est impassibile, & multo magis eius anima est immutabilis, quod ad informare & non informare.

Quidam denum conuersionis nomen, & rem totaliter admittentes, dicunt panem conuerti in corpus Christi, non secundum substantiam: sed fm esse accidentale: ita quod panis conuertitur non in substantiam corporis Christi, sed in illius esse sacramentale: & hanc opinionem tenet, sine assertionem tamen, Pet. de Pal. in 4. quam opinionem ut pote nouam Auctor non tractauit. aliena tamen a ueritate est: quia transubstantiationem solo nomine saluat: qm fm rem, apud istos substantia panis conuertitur in accidens, & non in substantia corporis Christi, sed secundum uocem saluant transubstantiari, quia conuertitur panis substantia in Christi substantiam fm esse accidentale. Paret siquidem manifeste, transubstantiari importare conuersionem substantiae in substantiam simpliciter & absolute, vt textus expresse inducta decretalis dicit, transubstantiatus panis in corpus & uino in sanguinem.

Communis autem doctrina, quam Auctor sequitur post Magistrum sent. tenet substantiam panis conuerti in substantiam corporis Christi absque additione aliqua, abique augmento quoq; in substantia corporis Christi. ac per hoc panem non esse redactum in nihil, sed conuertum in substantiam Christi corporis, & ex hoc ipso non esse amplius panem, sed quod erat panis, est corpus Christi. Et hge doctrina ex sacris docujs patet qd doctoribus

Tract. 94. in Ioan. a med. to. 9.

Lib. 8. inter principium & medium lib.

Lib. 6. ca. 1. in prin. t. 4.

Lib. 6. ca. 1. in prin. t. 4.

doctoribus ecclesie clare habetur, ut patet de conf. dist. 2. diffi- se, & in alle. ara decretali Lateranen concil.

¶ Addit autem doctrina hæc, q. hæc nouitas conuersionis est ratio nouitatis continentie, & prior illa, ita q. prius natura est nouitas conuersionis panis in corpus Christi, & deinde fm natura ordinem est corpus Christi sub hostia: utrumque tamẽ est in uno, & eodem instanti temporis. Nec est inter has duas nouitates solimodo di- stus ordo prioris, & posterioris, seu ordo causalitatis, ita quod, hæc conuersio panis in corpus Christi, est causa sufficientis in suo ordine existentie corporis Christi sub hostia: ita q. licet sint hic duæ nouitates, & mutationes cum suis proprijs terminis, tanta tñ est inter eas necessaria connectio, q. ad priorem requiritur necessario sequitur, hoc est, q. ad conuersionem hanc qua transubstantiatur panis in corpus Christi, necessario sequitur, corpus Christi contineri sub hostia.

¶ Quocirca quatuor superiure declaranda. Primo, quod hæc conuersio est factiua presentie corporis Christi sub hostia. Secundo, quod hoc est necessarium. Tertiõ, q. uomodo se habeat hæc conuersio ad sequentem presentiam. Quarto redibimus, ad opinionones relatas.

¶ Ad euentiam primi scito, & caue, dupliciter de conuersio- ne panis in corpus Christi posse nos loqui, vel simpliciter, & absolute, vel vt sacramentali. Nam si loquamur simpliciter, & absolute de conuersione panis in Christi corpus præexistens absq. additione, &c. nihil aliud video inde sequi, quod ex hoc percipere possumus, quod si absque sacramenti institutione, diuina potentia conuerteret panem in Christi corpus, nihil aliud faceretur effectum, nisi quod panis conuersus est in corpus Christi. Et hoc est, quod doctores dicti, scilicet Sco. & fo nauerunt dicentes nouitatem conuersionis posse esse sine nouitate presentie Christi ad hostiam: hoc enim verum esset, si esset sermo de conuersione simpliciter & absolute: sed si sermo est de conuersione sacramentali, tunc dicendum est, & de tali conuersione loquuntur doctores præci, facti canones, & nos sic de ea nunc loquimur.

¶ Et si quæras quid addit ly, sacramentalis supra conuersionem, respondeo quod addit aliquid nobis secundum, se igno- tum: cognitum autem utrumque, per hoc, quod est illatum huius ueritatis, hoc est corpus meum.

¶ Et caue ne dixeris, quod addit solum respectum ad actiuam consecrationem per uerba sacerdotis in persona Christi.

¶ Probatur igitur, q. conuersio sacramentalis, hoc est, quæ, seu qualis, in hoc sacramento fit, est factiua presentie corporis Christi sub hostia. Probatur autem tripliciter. Primo, ex hoc, q. nulla alia ratione ecclesiastici doctores laborauerunt conuersionem in hoc sacramento, declarare, nisi ad verificandum, hoc est corpus meum. Quod patet, tum ex eo, q. conuersio non ex- plicite habetur in euangelio, ac per hoc nisi ad verificandum uerba domini, conuersio esset, non apparet ubi fundarem conuersionem credendam ab omnibus fore: tum, ex eo, q. Ambr., tamõ labore intudans ad verificandum, hoc est corpus meum, nihil aliud facit, nisi quod conatur monstrare hoc, quod erat panis, modo esse corpus Christi, & hoc idem facit Augull. & tenner de consec. dist. 2. plena est itis laboribus.

¶ Secundo patet, ex prius inducta decretali Lateranensis concilii dum dicitur, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis, & uini ueraciter continetur, transubstantiatus pane in corpus, & uino in sanguinem: ubi ex ipso modo loquendi apparet prioritas, & causalitas transub-

stantiationis respectu continentie.

¶ Sed & clarius apertissime tertio patet hoc ex concil. Floren- tino sub Eugenio III. ubi sic legimus. Forma huius sacramen- ti sunt uerba saluatoris, quibus hoc conficit sacramentum: sa- cerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit sacramen- tum: nam ipsorum uerborum uirtute sub- stantia panis in cor- pus Christi, & substã- tia uini in sanguine conuertuntur. ubi ma- nifeste uides, q. ra- tio, & causa quare hoc conficitur sacra- mentum, est conuer- sio hoc enim signifi- cat illa causalis con- iunctio, nam quimmo ex hac ecclesie determinatione ha- bes conuenientem lo- quendi modum, dicẽ- do, q. uerba consecra- tionis media conuer- sione panis in corp. Christi conficit hoc sacramentum, quod constat ex ipse panis, & corpore Christi: fit enim ex his duobus ineffabili modo unum sacramentum, quo ima summis co- iunguntur ita q. ex hac concilij doctrina. i. quia uirtute uerborum fit conuersio, sacerdos proferens uerba, hoc conficit sacra-

mentum, manifeste habemus eiuersifonem efficere hoc sacra- mentum, quod nihil aliud est, quam facere unum ex corpore Christi, & specie panis: ex his enim duob. cuilibet fidei cer- tum est constare hoc sacramentum.

¶ Et potest formari sic ratio talis. Conficere hoc sacramentum, est facere nouitatem continentie: sed conuersio sacramenta- lis est ratio consecrationis sacramenti: ergo conuersio sac. amea- talis est ratio nouitatis continentie. Maior propositio est per se nota, quasi a definito ad definitionem, quia hoc sacm signi- ficat, constans ex accidentibus panis, & corpore Christi: Mi- nor uero patet ex auctoritate concilij reddentis pro causa, quare uerba conficiunt hoc sacramentum, quia ipsorum uir- tute fit conuersio. Et hinc habere quoque potes, quod nouitas conuersionis non concurret per accidens ad nouitatem contin- entie, ex quo sacro concilio pro causa asseritur: causã enim per accidens, ab arte relinquuntur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum sciendum est, quod sicut necessarium di- citur dupliciter in naturalibus, vel secundũ naturæ ordinem, vt quod homo generetur ex concubitu maris, & femine, vel secundum habitudinem terminorum, vt circulum esse rotun- dum, ita in ecclesiasticis mylterijs dupliciter potest dici neces- sarium, vel secundum ordinem sacramentalem, vt infantem bapuzatum mundum esse culpa, & pœna, vel quia impossibi- le est etiam per diuinam potentiam aliter fieri, vt quod altare consecratum non fuerit consecratum. In proposito non est di- sputandum de diuina potentia, ubi de sacramentis tractatur: sed est attendendum quod sacramentalis ordo exigat, & sicut in naturalibus necessaria secundum naturæ ordinem, appel- lantur necessaria sine additione aliqua, ita in sacramentalibus appellanda sunt necessaria, quæ secundum sacramentalem or- dinem sunt necessaria: debet enim quælibet disciplina uti ne- cessario, & contingenti, possibili, & impossibili secundũ pro- prium ordinem sui generis. Et propterea quia nouitas con- uersionis fm sacramentalem ordinem Deo institutum, & ab ecclesia explicatum, est necessaria ad nouitatem continentie, dicendum est simpliciter, & absolute, quod conuersio sacra- mentalis est necessaria ad continentia corporis Christi sub spe- cie panis. Probatur autem necessitas secundum ordinem sac- ramentalem ex supradictis, ex quibus apparet clare, q. con- uersio per se concurret ad verificandum, hoc est corpus meum: seu ad consecrationem huius sacramenti, si enim concurreret per accidens, non oportuisset doctores præcos tantum pro ipis la- borare, nec licuisset sacro concilio ipsam pro ratione conse- cutioni

In exposi- tione pl. 98. tom. 8.

Alias impaf- sibiliter. Præci 27. in Euang. Ioã. Inter prin- & med. il- lius.

mentum, manifeste habemus eiuersifonem efficere hoc sacra- mentum, quod nihil aliud est, quam facere unum ex corpore Christi, & specie panis: ex his enim duob. cuilibet fidei cer- tum est constare hoc sacramentum.

¶ Et potest formari sic ratio talis. Conficere hoc sacramentum, est facere nouitatem continentie: sed conuersio sacramenta- lis est ratio consecrationis sacramenti: ergo conuersio sac. amea- talis est ratio nouitatis continentie. Maior propositio est per se nota, quasi a definito ad definitionem, quia hoc sacm signi- ficat, constans ex accidentibus panis, & corpore Christi: Mi- nor uero patet ex auctoritate concilij reddentis pro causa, quare uerba conficiunt hoc sacramentum, quia ipsorum uir- tute fit conuersio. Et hinc habere quoque potes, quod nouitas conuersionis non concurret per accidens ad nouitatem contin- entie, ex quo sacro concilio pro causa asseritur: causã enim per accidens, ab arte relinquuntur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum sciendum est, quod sicut necessarium di- citur dupliciter in naturalibus, vel secundũ naturæ ordinem, vt quod homo generetur ex concubitu maris, & femine, vel secundum habitudinem terminorum, vt circulum esse rotun- dum, ita in ecclesiasticis mylterijs dupliciter potest dici neces- sarium, vel secundum ordinem sacramentalem, vt infantem bapuzatum mundum esse culpa, & pœna, vel quia impossibi- le est etiam per diuinam potentiam aliter fieri, vt quod altare consecratum non fuerit consecratum. In proposito non est di- sputandum de diuina potentia, ubi de sacramentis tractatur: sed est attendendum quod sacramentalis ordo exigat, & sicut in naturalibus necessaria secundum naturæ ordinem, appel- lantur necessaria sine additione aliqua, ita in sacramentalibus appellanda sunt necessaria, quæ secundum sacramentalem or- dinem sunt necessaria: debet enim quælibet disciplina uti ne- cessario, & contingenti, possibili, & impossibili secundũ pro- prium ordinem sui generis. Et propterea quia nouitas con- uersionis fm sacramentalem ordinem Deo institutum, & ab ecclesia explicatum, est necessaria ad nouitatem continentie, dicendum est simpliciter, & absolute, quod conuersio sacra- mentalis est necessaria ad continentia corporis Christi sub spe- cie panis. Probatur autem necessitas secundum ordinem sac- ramentalem ex supradictis, ex quibus apparet clare, q. con- uersio per se concurret ad verificandum, hoc est corpus meum: seu ad consecrationem huius sacramenti, si enim concurreret per accidens, non oportuisset doctores præcos tantum pro ipis la- borare, nec licuisset sacro concilio ipsam pro ratione conse- cutioni

mentum, manifeste habemus eiuersifonem efficere hoc sacra- mentum, quod nihil aliud est, quam facere unum ex corpore Christi, & specie panis: ex his enim duob. cuilibet fidei cer- tum est constare hoc sacramentum.

¶ Et potest formari sic ratio talis. Conficere hoc sacramentum, est facere nouitatem continentie: sed conuersio sacramenta- lis est ratio consecrationis sacramenti: ergo conuersio sac. amea- talis est ratio nouitatis continentie. Maior propositio est per se nota, quasi a definito ad definitionem, quia hoc sacm signi- ficat, constans ex accidentibus panis, & corpore Christi: Mi- nor uero patet ex auctoritate concilij reddentis pro causa, quare uerba conficiunt hoc sacramentum, quia ipsorum uir- tute fit conuersio. Et hinc habere quoque potes, quod nouitas conuersionis non concurret per accidens ad nouitatem contin- entie, ex quo sacro concilio pro causa asseritur: causã enim per accidens, ab arte relinquuntur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum sciendum est, quod sicut necessarium di- citur dupliciter in naturalibus, vel secundũ naturæ ordinem, vt quod homo generetur ex concubitu maris, & femine, vel secundum habitudinem terminorum, vt circulum esse rotun- dum, ita in ecclesiasticis mylterijs dupliciter potest dici neces- sarium, vel secundum ordinem sacramentalem, vt infantem bapuzatum mundum esse culpa, & pœna, vel quia impossibi- le est etiam per diuinam potentiam aliter fieri, vt quod altare consecratum non fuerit consecratum. In proposito non est di- sputandum de diuina potentia, ubi de sacramentis tractatur: sed est attendendum quod sacramentalis ordo exigat, & sicut in naturalibus necessaria secundum naturæ ordinem, appel- lantur necessaria sine additione aliqua, ita in sacramentalibus appellanda sunt necessaria, quæ secundum sacramentalem or- dinem sunt necessaria: debet enim quælibet disciplina uti ne- cessario, & contingenti, possibili, & impossibili secundũ pro- prium ordinem sui generis. Et propterea quia nouitas con- uersionis fm sacramentalem ordinem Deo institutum, & ab ecclesia explicatum, est necessaria ad nouitatem continentie, dicendum est simpliciter, & absolute, quod conuersio sacra- mentalis est necessaria ad continentia corporis Christi sub spe- cie panis. Probatur autem necessitas secundum ordinem sac- ramentalem ex supradictis, ex quibus apparet clare, q. con- uersio per se concurret ad verificandum, hoc est corpus meum: seu ad consecrationem huius sacramenti, si enim concurreret per accidens, non oportuisset doctores præcos tantum pro ipis la- borare, nec licuisset sacro concilio ipsam pro ratione conse- cutioni

Histor de- cisi. 2. cap. 2. 2. 2.

tionis sacramenti reddere ea enim quae sunt per accidens, ve-
dictum est, a doctrina repelluntur. Conitatur autem, quod si con-
uersio per se concurrat, necessario concurrat, ut notant exerci-
tari in posterioribus analyticis. Haec de secundo.

¶ Quo ad tertium, videtur mihi conuersionem habere se ad
hoc sacramentum, si-
cut fieri ad factum ef-
se ita in ut non requi-
ras hic omnimodam
similitudinem: sed ea
ratione moueo: quia
sacramenta noue le-
gis efficiunt, quod si-
gnificant, ac per hoc
verba Christi, hoc est
corpus meum, quia ef-
ficiunt utramque; noui-
tatem conuersionis
& continentiam, ut ex-
presse dicta sacri co-
cilij auctoritas testa-
tur, consequens est, ut
eadem Christi verba
significent utramque
nouitatem, alioquin
plura efficeret, quam
significent: immo
efficerent quod non
significent, intelli-
gendo autem conuer-
sionem habere se ad
hoc esse, corpus Chri-
sti, sicut fieri ad fac-
tum esse, optime in-
telligimur verba Chri-
sti significare utram-
que nouitatem, expli-
cando posteriorem,
ut in termino: sicut
enim in naturalibus di-
cendo, hoc est lumen
nouum, significatur
illuminatio, & illu-
minatum esse, ut in termino, ita in saluatoris uerbis uirtutem
habentibus factiuam conuersionis panis in corpus Christi,
conuersionis inquam ueniens corpus Christi, & acciden-
tia panis, ad unum sacramentum, significatur, & con-
uersio panis in corpus Christi, & corpus Christi contineri
sub accidentibus panis, ut in termino, & sic uerba Christi u-
trumque significant, & utrumque efficiunt. Suadetur autem
rationabiliter hoc dici, ex eo, quod huic dicto omnia conueni-
ant dicta sanctorum, & sanctorum conciliorum. Et hinc facie
le soluantur obiectiones, manifestiorque sit doctrina commu-
nis, ut patere potest applicando. Haec de tercio.

¶ Quo ad quartum, circa aliorum opiniones duo sunt aduer-
da. Primum est, quod omnes uidentur fugisse ueram transub-
stantiationem panis in corpus Christi, quia non uidetur in-
telligibile absque aliqua nouitate in substantia Christi. Secun-
dum est, quod dupliciter excessus apparet in eis. Alter, recur-
rendi ad possibile secundum diuinam potentiam, cum debuissent
suam tractatu discurrere secundum potentiam sacramen-
torum eorumque ordinem, & ex hoc excessu orta est illa repul-
sa opinio Ioan. Parisiensis de assumptione panis ad uni-
tatem hypostasis Christi, quam pluribus a doctoribus recita-
tam uideere potes, si uis. Alter excessus est, nimis metiendo
res fidei secundum lumen humani ingenij sibi praestiti, ex hoc
enim transubstantiationem euitarunt, cum multo melius ac
peripicacius sensissent, si Magistrum sent secuti, cum admira-
tione illam uerissime tenuissent.

¶ Nunc ad praesentem articulum redeamus, quo conclusum est
corpus Christi ueraciter esse in hoc sacramento, dicente ipso,
Hoc est corpus meum, & ut iam diximus, in hoc omnes fide-
les conueniunt: sed modus quo est, in disputationem uertitur.
Secutus putauit corpus Christi absque deperditione proprii lo-
ci acquirere quandam praesentiam ad speciem panis, quae praesentia
est quidam respectus, quasi de genere ubi Duran putauit
corpus Christi absque recessu a proprio loco esse praesens ac-
cidentibus, dictis: sicut angelus est praesens corpori prius natura,
quam moueat ipsum, dante Deo Christi corpori secundum substan-
tiam immediatum ordinem ad accidentia panis conuersi in ip-
sum: non minus, si absque quantitate pura substantia esset.

¶ Sed neutram harum opinionum iustificans apparet, ad ueri-
intellegerunt, quomodo in ca-
dauere dilaniatur, aut in macello
uenditur, non quomodo spi-
ritu uergetatur, accedat spiritus
ad carnem, & prodest plurimu:
nam si caro nihil prodesset, uer-
bum caro non fieret, ut habitat-
ret in nobis.

AD SECVNDVM dicendum, quod
uermum illud Aug. & omnia si-
milia sunt intelligenda de corpo-
re Christi, secundum quod uerum in propria
specie, secundum quod etiam ipse dominus
dicit Matth. 26. Me autem non
semper habebitis, inuisibiliter
tamen sub speciebus huius sac-
ramenti est, ubicumque hoc sa-
cramentum perficitur.

AD TERTIVM dicendum, quod cor-
pus Christi non est eo modo in
hoc sacro, sicut corpus in loco,
quod suis dimensionibus loco co-
mensuratur: sed quodam specia-
li modo, qui est proprius huic
sacramento: unde dicimus, quod
corpus Christi est in diuersis al-
taribus, non sicut in diuersis lo-
cis, sed sicut in sacramento: per
quod non intelligimus, quod Chri-
stus sit ibi solum sicut in signo,

secundum id, quod dicitur saemus, s. sumendo hostiam conse-
cratam, lumere nos uerum Christi corpus: sed solum esset ue-
rum, nos lumere accidentia praesentia corpori Christi. Patet enim
haec sequela primo ratione: quia lumens unum praesens alteri,
non oportet lumere alterum. Unde proprio exemplo secunda
opinionis, quae lumens
panem, cui est praesens
angelus, non proprie-
rea lumet angelum, &
similiter quo ad pri-
mam opinionem: quia
lumens panem locatum,
& si inde non mouere-
tur, non propterea lu-
meret locum eius &
est inter panem, & eius
locum non est mutua
praesentia non uero ergo
sufficiet saluari ue-
ritas huius ex hoc fo-
lum, quod ponitur sim-
plex Christi corpo-
ris praesentia ad acci-
dentia panis, quauis
uerum sit, corpus Chri-
sti esse illius praesens.

¶ Unde dicitur in
cum Aug. & Greg. re-
citatis a Magistro se-
te: dicimus ex corpo-
re Christi, & acciden-
tibus panis consistere
unum sacramentum, non
enim, sicut ex signo,
& signato, sed quod
inestabili modo, qui
a sacro sacro coeclio
Lateran. uocatus est
ex continente, & co-
tento, quo est nomine
appellatur cum Magi-
ster seu quod modum
Auctor in hac litera
in responsione ad argu-
menta appellauit spirituale, & mo-
dum proprium huic sacramento.

ARTICVLVS II.
Vtrum in hoc sacramento remaneat
substantia panis, & uini post
consecrationem.

AD SECVNDVM sic procedit.
Vtrum, quod in hoc sacramen-
to remaneat substantia panis,
& uini post consecrationem.

¶ Ex alijs autem uerbis domini, Ioan. 6. uerba, quae locutus sum
uobis, spiritus, & uita sunt, apparet spiritualis coniunctio ue-
rae carnis Christi cum accidentibus panis. Intellexerant siquidem
discipuli Christi carnem carnaliter comedendam, ac per
hoc morte intercedente, non uelimus siquidem cambus nisi
mortuus saluator autem noster utrumque errorem abstulit, di-
cendo quod spiritus, & uita sunt: uita contra mortem, spiritus
contra carnem, id est, carnalem modum, ac si aperte dixisset,
dicta mea sic intelligite, quod uia mea caro spiritualiter uobis
offerretur in cibum. Merito uerum modus iste proprius est
huic sacramento, non solum propter differentiam a caeteris sa-
cramentis, sed et quia in toto uerbo non apparet vnus ali-
quis modus huic similis, propter quod cum admiratione, &
ueneratione faciamur defectum cognitionis nostrae circa hoc.

¶ In corpore recitat opinionem affirmatiuam, & reprobat ea
quatuor rationibus
¶ circa primam rationem multa obijciuntur contra illam ma-
iorem, non potest aliquid esse, ubi prius non erat, nisi uel per
loci mutationem, uel per alterius conuersionem in ipsum. Arguit
enim contra ipsam tripliciter. Primo, contra ipsam absolute Se-
cundo, contra ipsam applicatam ad hanc materiam. Tertio, contra
perlicitatem

¶ Titulus clarus. In corpore duo facit: primo recita opinio-
nem affirmatiuam, secundo reprobat eam, quatuor ratio-
nibus, per hoc concludendo negatiuam, & quia rationes
auctoris a posterioribus fuerunt ualde discussae ac improbae,
quamuis teneant conclusionem cum auctore, ideo afferen-
da sunt motiua, quae contra has rationes afferuntur.

Alias spiri-
tuales.

In corpore

Tractat in
Ioan. post
ante ad
tom. 9.

Inhab. coe-
& q. 7. art.
1. & 2. & 4.
di. 11. q. 2. art.
1. & 2. q. 2. art.
1. q. 2. & 4.
con. cap. 63.
pri. & quo.
7. artic. 9. &
quo. 9. ar. 5.
ad 3. & 1.
cor. 11. le. 4.
& 5.

beat. Vnde cum dicitur in littera. Impossibile est, &c. non est sermo de impossibili, secundum diuinam potentiam absolute: sed secundum potentiam ordinatam, secundum quam attenditur possibile, vel impossibile in ecclesiasticis mysterijs. Et hinc multorum argumentorum, quae adduximus, solutio pendet.

Vnde ad obiectionem Auctoris propositionis maioris absolute, & vniuersaliter intellectam respondendo, dicitur, quod duo prima argumenta, quia equiuocant de possibili, dum de diuina potentia absolute loquuntur, non militant contra Auctorem. Prima in obiectione, de vltima sphaera praeter hoc dupliciter deficit. Primo, quia maior littera manifeste loquitur de locis praesentibus, obiectio autem creat de nouo locum praesentem locabili.

Secundo deficit: quia si crearetur alia sphaera, illa quae nunc est suprema proprie loquendo, esset in eodem loco, in quo nunc est. Varietas autem esset de loco imaginario in locum realem, & de loco potenciali in locum actuale: vnde proprie loquendo, non acquireret nouum locum, sed nouum continens: sermo autem littera est de loco nouo totaliter, & non secundum quid.

Ad tertium vero dicitur, quod responsio recitata non est mala, melius tamen diceretur, Nihil immotum potest esse, vbi prius non fuit, nisi per conuersionem in ipsum, aut aliquid sibi realiter coniunctum. Et per hoc excluditur prima instantia Scoti dicendo quod conuersio est propria mutatio afferens praesentiam proprii termini primo, & coniunctorum illi concomitantem: sic enim nulla fit exceptio ab illa maiore: sed declaratur vim conuersionis extendere se ad praesentiam, non solum proprii termini, sed concomitantium illum.

Ad secundam autem instantiam negatur aliam esse praesentiam animae, & aliam corporis in hoc sacramento: eadem enim numero praesentia, qua corpus Christi praesens est sacramento, anima eius corpus concomitans, denominatur de praesens. Vnde falsum est esse aliud, & aliud fundamentum praesentiae in anima, & corpore: sicut etiam anima mea est in hoc loco, quia corpus meum est hic, & a corporis praesentia in loco denominatur anima mea praesens, nec oportet ponere aliam praesentiam in anima mea praesentiam ad locum hunc.

Ad quartum dicitur, quod maior est diminuta: debet, n. addi, nec necessario connexum: & ultra hoc minor est etiam diminuta, quantum ad conuersionem: quoniam connexio praesentiae ad conuersionem, nec est vt ad praesentem, nec vt praeteritam, sed vt ad viam in ipsam: habet enim se, v. factum esse in termino ad fieri. Illud quoque quod additur de speciebus, diminutum est: datur enim tertium, scilicet quod sub illis corpus Christi habet praesentiam, quam sine illis haberi non est intelligibile, quia implicat contradictionem. Nam si corpus Christi esset sacramentaliter, sine aliquo sensibili signo, integraretur, & non integraret sacramentum, & similiter contineretur sub signo sensibili, & non contineretur, & similiter esset praesens sensibili signo, & nulli sensibili signo esset praesens. Et tenent sequela, quia de ratione sacramenti est sensibile signum, ac per hoc sacramentale esse intelligi nequit absque sensibili signo.

Ad obiectionem autem contra applicationem dictae maioris ad hanc materiam respondendo, dicitur ad primum, quod tripliciter deficit. Primo, quia in littera non subsumitur, quod esse in sacramento fit esse alicubi, vt patet inuenti. Secundo, quia licet philosophorum more latentes res per comitantia accidentia declarare, constat autem, quod esse in sacramento, est esse valde latens, verificans locum eundem de sacramento, & existente sub sacramento. Licet igitur vt in propositione de vbi, & alicubi pro maiore, & subsumere de esse in sacramento tantquam verificante vbi, & alicubi de corpore Christi existente in sacramento. Et hinc patet tertium, quod vere quauis per accidens per esse in sacramento acquirat nouum vbi, puta altare, quod est locus specierum. Et potest vnicuique verbo dici, quod esse in

facramento, licet non sit esse in loco formaliter: est tamen casualiter, pro quanto per illud esse Christus est, vbi est sacrum.

Ad secundum vero dicitur, quod formaliter loquendo, materia inquam remanens ibidem sub vtroque termino, facit quod genitum sit in loco corrupti, & ex hoc habetur, quod quocumque quantum remanens alicubi sub vtroque termino, sufficit ad hoc, quod genitum sit in loco corrupti: & quia sic contingit in proposito (nam eadem numero species panis quanta ibidem remanet sub vtroque termino) ideo sufficere habetur, vnde corpus Christi fit in loco panis conuersi in ipsum, quauis materia nulla cois remaneret: species enim quanta remanens, aequaliter materia quo ad hoc.

Ad tertium autem dicitur, quod in hac mirabili transubstantiatione concurrunt duae rationes, scilicet ratio conuersionis, & ratio praesistentis, & pro quanto inuenitur in hoc sacramento ratio conuersionis, qua id quod erat panis substantia est substantia corporis Christi, habemus iuxta generalem regulam conuersionum in natura aliam, corpus Christi esse vbi erat panis, & hoc est, quod littera sonat, quod ignis incipit esse alicubi, quia id quod est ibi, conuertitur in ignem, & hoc est clarum, & expedit ad manducandum intellectum, qui si solum attenderet, quod ex pane hic existente fit corpus Christi, ita quod contentum sub accidentibus panis, acquiratur substantialiter integrum naturam Christi corporis per conuersionem in ipsum, facile intelligeret corpus Christi esse, vbi erat panis conuersus in Christi corpus, sicut ignis est, vbi erat lignum conuersum in ignem, sed quia rationi conuersionis adiungitur ratio praesistentis Christi corporis, impeditur videri quod dictum est haberi ex ratione conuersionis, quoniam ipsum praesistens trahere videtur ad se, quod conuertitur in ipsum. Veruntamen oportet in huiusmodi mirabilibus hominem esse persuasibilem, & conceptus nostros facis adaequare mysterijs & non e contra. Et propterea dicimus, quod ex ratione conuersionis habemus corpus Christi esse vbi fuit panis; hoc enim, vt ex supra dictis patet, tam ecclesiae, quam sacrorum doctorum tradidit auctoritas. Ex ratione vero praesistentis Christi corporis abique additione mutationeque aliqua in ipsum substantiam, habemus, non quod panis, sed id, quod fuit panis, est vbi est corpus Christi; quia est ipsum corpus Christi verum, quod est in caelo. Et ex hac parte concedendum est, quod conuersum acquirat conditiones eius, in quod est conuersum; nec potest hinc inueniriens aliquid inferri; sed duo mirabilia conspiciuntur ex hac mirabili conuersione, scilicet corpus Christi esse, vbi fuit panis, & id quod fuit panis, esse vbi est corpus Christi.

Ad obiectionem contra necessitatem conuersionis ad corpus Christi esse in sacramento, respondendo dicitur ad primum, quod, vt supra diximus, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi loqui possumus hoc est, vel absolute, vel sacramentali. Et si fit sermo de conuersione absolute, fateor me non videre necessitatem, & sic arguentes fere omnes de conuersione loquuntur. Et propterea non est mirum, si contra Auctorem communemque doctrinam non militant; quia non de conuersione absolute, sed de conuersione sacramentali intelligenda est communis doctrina; haec enim necessaria est, ad verificandum sacramentum eucharisticum.

Vnde ad primam obiectionem Scoti, quae est maximum eius fundamentum, dicitur quod tam maior, quam minor est falsa. Maior quidem, quoniam in naturalibus videmus, quod per eandem mutationem habetur per se non solum substantia per se primo terminans, sed concomitans passio; nam per vnam & eandem generationem habetur per se terra, & eius grauitas, & similiter ignis, & eius leuitas, in tantum, quod grauis, & leuis dicuntur ab Aristotele moueri per se a generante, & similiter per eandem mutationem habetur substantia Sortis, & eius filio,

Ad tertium autem dicitur, quod in hac mirabili transubstantiatione concurrunt duae rationes, scilicet ratio conuersionis, & ratio praesistentis, & pro quanto inuenitur in hoc sacramento ratio conuersionis, qua id quod erat panis substantia est substantia corporis Christi, habemus iuxta generalem regulam conuersionum in natura aliam, corpus Christi esse vbi erat panis, & hoc est, quod littera sonat, quod ignis incipit esse alicubi, quia id quod est ibi, conuertitur in ignem, & hoc est clarum, & expedit ad manducandum intellectum, qui si solum attenderet, quod ex pane hic existente fit corpus Christi, ita quod contentum sub accidentibus panis, acquiratur substantialiter integrum naturam Christi corporis per conuersionem in ipsum, facile intelligeret corpus Christi esse, vbi erat panis conuersus in Christi corpus, sicut ignis est, vbi erat lignum conuersum in ignem, sed quia rationi conuersionis adiungitur ratio praesistentis Christi corporis, impeditur videri quod dictum est haberi ex ratione conuersionis, quoniam ipsum praesistens trahere videtur ad se, quod conuertitur in ipsum. Veruntamen oportet in huiusmodi mirabilibus hominem esse persuasibilem, & conceptus nostros facis adaequare mysterijs & non e contra. Et propterea dicimus, quod ex ratione conuersionis habemus corpus Christi esse vbi fuit panis; hoc enim, vt ex supra dictis patet, tam ecclesiae, quam sacrorum doctorum tradidit auctoritas. Ex ratione vero praesistentis Christi corporis abique additione mutationeque aliqua in ipsum substantiam, habemus, non quod panis, sed id, quod fuit panis, est vbi est corpus Christi; quia est ipsum corpus Christi verum, quod est in caelo. Et ex hac parte concedendum est, quod conuersum acquirat conditiones eius, in quod est conuersum; nec potest hinc inueniriens aliquid inferri; sed duo mirabilia conspiciuntur ex hac mirabili conuersione, scilicet corpus Christi esse, vbi fuit panis, & id quod fuit panis, esse vbi est corpus Christi.

Ad obiectionem contra necessitatem conuersionis ad corpus Christi esse in sacramento, respondendo dicitur ad primum, quod, vt supra diximus, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi loqui possumus hoc est, vel absolute, vel sacramentali. Et si fit sermo de conuersione absolute, fateor me non videre necessitatem, & sic arguentes fere omnes de conuersione loquuntur. Et propterea non est mirum, si contra Auctorem communemque doctrinam non militant; quia non de conuersione absolute, sed de conuersione sacramentali intelligenda est communis doctrina; haec enim necessaria est, ad verificandum sacramentum eucharisticum.

Vnde ad primam obiectionem Scoti, quae est maximum eius fundamentum, dicitur quod tam maior, quam minor est falsa. Maior quidem, quoniam in naturalibus videmus, quod per eandem mutationem habetur per se non solum substantia per se primo terminans, sed concomitans passio; nam per vnam & eandem generationem habetur per se terra, & eius grauitas, & similiter ignis, & eius leuitas, in tantum, quod grauis, & leuis dicuntur ab Aristotele moueri per se a generante, & similiter per eandem mutationem habetur substantia Sortis, & eius filio,

filatio, cū Sortes generatur. Falsa est ergo maior in absolutis & relatiuis: minor autem vniuocē loquendo de conuersione, non est viquequaque vera, pro tanto: quia licet conuersionis absolute terminus proprius sit solummodo corpus Christi: conuersionis tamen sacramentalis proprius, & per se terminus est corpus Christi

verificans Christi verbum, hoc est corpus meum: sic enim vt ex superius dictis apparet, ab ecclesia, & p̄sulis doctoribus dicitur sumus, & quia incognitū nobis est, quid addit supra corpus Christi ly verificans, hoc est corpus meum (quoniam vires humani intellectus excedit, quomodo corpus Christi est in sacramento hoc) ideo pro frivolis molestis potius, quam rationabilibus argumentis habendæ sunt obiectiones, quæ cōtra hoc fiunt, ex eo quod corpus Christi in hoc sacramento non est per se vnum, sed aggregatum per accidens, & similia. Sufficiat nobis addiscentibus in hac via credere ecclesie, & doctoribus p̄sulis, quia sic est. Veruntamen pro aliqui quiete humani intellectus scito merito frivola hæc dici, quia manifeste constat terram, & grauitatem non constituere vnum per se, vtpotes diuersorum prædicamentorum, & tamen per eandem haberi mutationem. Posset quoque aliter solui dicta Scoti ratio, significando illum essendi modum nomine relatiuo, puta contineri sub specie panis, & dicendo, quod conuersio sacramentalis in hoc differt à conuersione absolute, quod sacramentalis conuersio est in corpus Christi non solum secundum se, sed vt conuenit inter ipsum, & accidentia panis respectus contenti, & continentis: ita q̄ sicut generatio est illarum substantiarum genitrici cum filiatione consequente, ita conuersio sacramentalis habet vim illatiuam ex pane corporis Christi, cum relatione contenti sub accidentibus panis. Et secundum hoc, ad rationem Scoti dicendum esset, quod duo sunt generarentur, quædam enim sunt quæ secundum se ex suo genere per se primo sunt, & sunt, & hæc apud Arist. sunt sola composita, vt patet 7. Meta. Quædam vero sunt, quæ (vt Arist. vtar) sunt & non sunt absolute hoc, quod generentur, vel corruptantur, & excessiori vocabulo loquendo, absolute hoc quod fiunt, & hæc sunt forme omnes, & præcipue relationes, quæ regulariter alio tam factiorem consequuntur. Quocirca dato, quod maior Scoti sit vera, loquendo de primo genere rerum, falsa tamen est, miscendo omnia genera simul: quoniam, falsa est de relationibus concomitantibus proprium mutationis terminum: & vniuociter falsa est, de consequentibus proprium mutationis terminum: quodlibet enim horum concomitantium licet sit aliud, & posterius proprio mutationis termino, per eandem tamen mutationem per se secundo haberi potest, quamuis non habeatur per illam per se primo. Et sequendo hæc, dicitur in proposito, quod conuersio sacramentalis per se primo terminatur ad corpus Christi, inferendo per se secundo contrarietatem corporis Christi sub accidentibus panis, quæ contenta licet sit aliud quid, & posterius Christi corpore, est tamen necessario necessitate sacramenti consequens corpus Christi, vt terminum conuersionis sacramentalis.

Antequam autem respondeatur aliis argumentis, quia superius declaratas mutationes duas supponunt, præmonstrandum est, quid sentiendum sit de his mutationibus. Scito igitur recollendo antedicta, duplicem opinionem esse de eis posse: altera quæ est Scoti, ponit duas in hoc sacramento mutationes interuenire: prima est conuersio panis in corpus Christi: secunda est, quia corpus Christi de non præsentē seu non contento in præsentē seu contentum sub specie panis: altera vero opinio est, quod non est hic, nisi vna sola mutatio, quæ ex pane fit corpus Christi: sed ad istam mutationem sequuntur vtriusque relationes: in accidentibus siquidem panis ex hac mutatione sequitur relatio contenti, & in corpore Christi ex eadem mutatione sequitur relatio contenti, & si hæc mutatio sufficit ad habendum corpus Christi veraciter contineri sub specie panis. Monstratur autem multipliciter rationalitas huius opinionis simul cum destructione alterius, cum ex hoc, quod pluralitas non est ponenda sine necessitate, ac per hoc cum vna mu-

Atio hic sufficiat, non sunt ponendæ duæ, tum, quia secundum Philosophorum doctrinam relationes sunt conuersione ad mutationes absolutorum, & non per alias proprias mutationes: tum, quia tam ecclesie, quam p̄sitorum doctorum doctrina tradit conuersionis mutationem pro ratione verificante corpus Christi contineri sub specie panis: Quæ doctrina nõ verificaretur, nisi forte per accidens si interuenirent hic duæ mutationes: quoniam si duæ mutationes sūt, prima per accidens se haberet, quod et aduersarij fatentur: sed tunc sequitur maximum inconueniens, quod tam ecclesia, quam p̄sici doctores laborauerunt ad reddendam rationem per accidens, quæ ab arte, & doctrina resecanda est. Dicamus igitur, quod vna sola hic interuenit mutatio, inferens nouitatem contenti. An autem sacramentalis conuersionis mutatio inferat, in vtroque extremo relationes reales contenti ad actum, & passiuæ, vel solum ex parte corporis Christi sit relatio realis ad species, quæ continetur sub speciebus, & per hoc demonianatur species continere corpus Christi: quia corpus Christi continetur sub illis, vel in speciebus, ipse realis contenti relatio ad corpus Christi cōsurgit, ex qua corpus Christi intelligitur referri ad species, vt contentum ad continens, non quia ipsum referatur ad species, sed quia specie, referuntur ad ipsum: sicut Deus realiter dicitur dominus creaturæ, non quia ipse referatur ad creaturam seruam, sed quia creatura referatur ad ipsum, non facile dixerim: quia igneus est modus, quo corpus Christi continetur sub specie panis. Cum his tamen omnibus conclude, ita esse hic vnam solam mutationem, vt affirmando vnicam, perspicias ita interuenire in hoc sacramento vnicam mutationem in actu, vt non negetur esse plures in potentia, non naturali aut sacramentali, sed diuina absolute, hoc est, quod id quod de facto fit per vnicam mutationem, posset Deus facere per plures mutationes: posset enim mutare panem in corpus Christi vna mutatione, & facere corpus Christi contentum sub specie panis alia mutatione: sed quoniam hoc ad potentiam absolutam Dei respicit, simpliciter, & absolute loquendo, vnicam dicitur interuenire mutationem. Et hæc dicta de his mutationibus actu, vel potentia in ordine ad relationes, non aliter dicta intellige, quam considerando esse sacramentale corporis Christi relatiue secundum relationes contenti, & continentis, nam secundum rem longe alius est, quam huiusmodi relatiua significet, & magis reuenter ac eminentius de illo sentitur, & dicitur, cum de illo secundum se sentimus, & dicimus, q̄ se habet ad conuersionem, vt factum esse in termino ad fieri, vt superius exp̄cauimus.

quia contrariatur ritui ecclesie, s̄m quem post corporalem cibum non licet sumere corpus Christi: cum tamen post vnam hostiam consecratam liceat sumere aliam: vnde hæc positio vitanda est tamquam hæretica.

B AD PRIMUM ergo dicendum, quod Deus coniugauit diuinitatem suam, id est, diuinam virtutem, pani, & vino, non ut remaneant in hoc sacramento, sed vt faciat inde corpus, & sanguinem suum.

AD SECUNDUM dicendum, quod da est. Dicamus igitur, quod vna sola hic interuenit mutatio, inferens nouitatem contenti. An autem sacramentalis conuersionis mutatio inferat, in vtroque extremo relationes reales contenti ad actum, & passiuæ, vel solum ex parte corporis Christi sit relatio realis ad species, quæ continetur sub speciebus, & per hoc demonianatur species continere corpus Christi: quia corpus Christi continetur sub illis, vel in speciebus, ipse realis contenti relatio ad corpus Christi cōsurgit, ex qua corpus Christi intelligitur referri ad species, vt contentum ad continens, non quia ipsum referatur ad species, sed quia specie, referuntur ad ipsum: sicut Deus realiter dicitur dominus creaturæ, non quia ipse referatur ad creaturam seruam, sed quia creatura referatur ad ipsum, non facile dixerim: quia igneus est modus, quo corpus Christi continetur sub specie panis. Cum his tamen omnibus conclude, ita esse hic vnam solam mutationem, vt affirmando vnicam, perspicias ita interuenire in hoc sacramento vnicam mutationem in actu, vt non negetur esse plures in potentia, non naturali aut sacramentali, sed diuina absolute, hoc est, quod id quod de facto fit per vnicam mutationem, posset Deus facere per plures mutationes: posset enim mutare panem in corpus Christi vna mutatione, & facere corpus Christi contentum sub specie panis alia mutatione: sed quoniam hoc ad potentiam absolutam Dei respicit, simpliciter, & absolute loquendo, vnicam dicitur interuenire mutationem. Et hæc dicta de his mutationibus actu, vel potentia in ordine ad relationes, non aliter dicta intellige, quam considerando esse sacramentale corporis Christi relatiue secundum relationes contenti, & continentis, nam secundum rem longe alius est, quam huiusmodi relatiua significet, & magis reuenter ac eminentius de illo sentitur, & dicitur, cum de illo secundum se sentimus, & dicimus, q̄ se habet ad conuersionem, vt factum esse in termino ad fieri, vt superius exp̄cauimus.

D Communicando tamen in consideratione respectiua cū aduersariis, ne fugere difficultates vt deamur, his præmissis ad secundum Scoti dicitur admissio præsupposito, quod consequentia prima nihil valet, vt pote inferens à possibili logico necessarii, dum dicit potest esse, ergo oportet. Et per hoc patet, quod secunda consequentia dicens, ergo hmoi præsentia non habetur per conuersionem, non inferatur ex primo antecedente. Et ad probationem dicitur, quod terminus vnius rationis, cuiusmodi est præsentia, non est terminus per se duarum mutationum: quia non interuenit nisi vna mutatio, quamuis per potentiam diuinam possit esse terminus duarum mutationum, substantialis quidem conuersione, accidentalis autem secundum se.

E Ad tertium autem contra bonam responsonem de facto, vel potentia, dicitur, quod si panis conuerteretur in Christi corpus prius præsentē factum, corpus Christi esset duplici vinculo præsentē, hoc est, ex vi conuersionis sacramentalis, & ex vi prioris actionis diuinæ omnipotentis. Vnde nihil aliud sequitur, nisi quod huiusmodi præsentia potest per diuinam omnipotentiam terminare duas mutationes, quod gratis concessum fuit.

Ad obiecta demum contra efficaciam conuersionis ad præsentiam corporis Christi in sacramento, respondendo per conditionales, vt in præcedenti fecimus responsonem, dicitur, quod si Deus conuerteret panem in corpus Christi, vt habens esse in celo, non esset conuersio eiusdem rationis cū ista sacramentali, ac per hoc, nõ est ad propositum quicquid inde sequeretur.

¶ Et

¶ Et per idē respōdetur ad s̄m in quo sunt multi alij defectus, puta q̄ corpus Christi nunc de facto acquirit vbi definitum substantiæ panis, & q̄ substantia subiecta quantitati habet sui vbi definitiōe præter vbi circumscriptiue. Nam substantia seclusa quantitate virtualiq; contactu, nusquam est, & esse corpus Christi sub sacramento, non est esse alicubi.

¶ Ad tertium negatur sequela, quia voluntarie asseritur.

¶ Ad quartum, quod est Duran dicitur, q̄ argumentum, a sicut, sæpe claudicat, & in proposito nihil valet.

¶ 77. Ar. 3. & 4.

Et ratio est, quia non esset conuersio eiusdē rationis, cum ista sacramentali, si quantitas conuerteretur in quantitatem, & propterea nõ est mirũ, si aliud inde sequeretur, & aliud sequitur hinc.

¶ Contra secundã rationem licet, si substantia panis remaneret, non esset verum, quod Christus dixit, Hoc est corpus meũ &c. sed fuisset potius dicendũ, Hic est corpus meũ. Cõtra hæc, inquit, rationē Scotus & Durand. arguunt.

¶ 4. dist. 1. q. 1. artic. 2. & 4. cont. ca. 63. pri. & quo. 5. artic. 1. & quo. 9. ar. 5. ad 3. & 1. cor. 11. le. 5.

Scotus quidem, quia tunc ly hoc, non demonstraret substantiã panis, sed contentum sub pane, sicut modo demonstrat non accidentia, sed contentũ sub accidentibus, & utrumq; esset verũ, hoc est corpus meũ, & hoc est corpus meum Duran. vero,

¶ Ar. præc.

quia indefinita verificatur pro vnõ solo, & per hoc si esset ibi panis, & corpus Christi, posset reddi locutio vera pro solo corpore Christi. Ad hæc dicitur, q̄ veritas enuntiationis proprie significatiũ, ex cõi sensu proprie intelligentium, & terminis videntur proprie pender, & non est attendendum ad quid sit, vel ille posset eandē enuntiationem applicare. Constat autem, q̄ proprie loquendo, & intelligendo cum dicitur, a quocumque dicatur siue sacramentaliter siue non sacramentaliter, hoc est corpus meum, ly hoc, demonstrat hanc substantiam, quod patet ex hoc, quod si aliquis demonstrando seipsum, dicat, hoc est corpus meum, significatur apud omnes intelligentes, q̄ hæc substantia est corpus meum. Et ad hoc suffragatur ratio, s̄m quam talia sunt subiecta enuntiationum, qualia permittunt predicata, & propterea quia predicatum est substantia (nam corpus meum significat substantiam) identitas predicati cum subiecto significata per ly est, cogit ly hoc, ad demonstrandam hanc substantiam, vt propositio sit proprie vera. Et hinc excluditur, q̄ in hac propositione ly hoc, non demonstrat accidentia, sed substantiam sub accidentibus, & ad hoc suffragatur, q̄ ly hoc, est pronomen demonstratiuum substantiæ apud grammaticos. Rursus ly hoc, quia demonstrat non vage aut indefinitè, sed singulariter, oportet absolute prolatum super certo sensibili demonstrato, demonstrare non vage hanc vel illã, sed singularem substantiam sub illis accidentibus existentem. Et si quidem vna sola substantia subsistit, sola demonstratur: si vero multæ subsint, omnes per modum vnus singularis, demonstrantur, secundum communem intellectum propriamque significationem nominum ac pronominum, vt patet in exemplo allato: nam me dicente, hoc est corpus meum, significo hæc substantiã cõprehendentẽ carnes, neruos, & ossã, esse corpus meũ, ex quibus sequeretur, q̄ si remaneret substantia panis cum corpore Christi, ly hoc, demonstraret hanc substantiã cõprehendentẽ panem, & corpus Christi per modum vnus singularis substantiæ: & sic propositio esset falsa, proprie loquẽdo,

¶ quia significaret panis substantiã esse corpus Christi, quod est ita esse falsum. Vnde ad Scoti obiectionem dicitur, q̄ non est varianda demonstratio, quam facit ly hoc in ista enuntiatione sacramentali, ex aliqua hypothese: sed standum est in proprietate suæ demonstrationis, s̄m quam ly hoc, non significat contentũ sub hoc pane, sed significat hanc substantiã, quæ i. conuenit sub his accidentibus, hæc em substantia est corpus Christi. Et notanter dico, hæc substantia, & non dico, hic panis: quia, vt dictum est, demonstratio hæc substantiæ non qualitate. Ad Duran. vero dicitur, q̄ chimericum est, singulare sacre indefinitum, & præterea est abuti vocabulis: oportet enim secundũ propria iudicare.

¶ Contra tertiam rationem licet, si esset alia substantia, quam corporis Christi contrariaretur veneratio ni eucharistiæ obstat Scotus: quia nunc est ibi aliqua creatura, puta species sacralis, & in adoratio eucharistiæ referatur ad Christũ, & nõ ad sensibile cõmunes, er- L. 8. q. 1. med. com.

¶ Sed contra est, quod Augustinus. * dicit in libro 83. questionum, Deus non est causa tendendi in non esse: sed hoc sacramentum diuina uirtute perficitur: ergo in hoc sacramento non annihilatur substantia panis aut vini.

¶ Respon. Dicendum, quod

¶ 3. Præterea. Oportet alterum contradictorium esse verum: sed hæc est falsa, Facta consecratione: substantia panis, uel vini est aliquid: ergo hæc est uera, Substantia panis, uel vini est nihil.

¶ Sed contra est, quod Augustinus. * dicit in libro 83. questionum, Deus non est causa tendendi in non esse: sed hoc sacramentum diuina uirtute perficitur: ergo in hoc sacramento non annihilatur substantia panis aut vini.

¶ Respon. Dicendum, quod ramur eucharistiã: nam adoratur simpliciter, & absolute substantiam existentem sub illis accidentibus constat autem huiusmodi adorationi contrariari quancumque aliam substantiam esse sub illis accidentibus, sed arguentes falluntur in hoc, quoniam diuertunt ab adoratione, quæ nunc fit ad eam, quæ tunc fieret, si esset etiam ibi substantia panis. Auctor autem ex adoratione, quam de facto exhibemus eucharistiæ, inferit non esse ibi aliam substantiam a Christo.

¶ Vnde ad argumentum Sco. concesso toto, dicitur quod non impugnatur ratio licet, quia ad adorationem, quæ posset fieri, diuertit & nõ sicut in adoratione, quæ de facto fit, quæ adoramus substantiam contentam sub his speciebus, quod tunc non fieret, nisi partialiter, puta aliquam substantiam contentã adorando, distinguendo inter substantiam panis, & substantiam Christi: constat enim nunc absque distinctione aliqua, substantiam ibi contentam adorari ab ecclesia.

¶ Super Questionis 75. Articulum tertium.

¶ Titulus clarus. In corpore art. 1. recitatur opinio disunctiua: secundo, tractatur prima disunctiõnis pars: tertio, tractatur reliqua pars: & quarto tractatur amba simul, concludendo opinionem esse falsã. Primum, satis patet in litera. Sed circa em. q̄ panis seu vinum per consecrationem resoluitur in præiacentem materiam, Auctor procedit vtens implicite hac distinctione: hæc resolutionem fiet in præiacentem materiam, potest intelligi dupliciter, vel in materiam primã, vel in elementa manentia, vel egredientia. Propterea primo improbat primum membrũ scilicet, q̄ ista resolutio non fit in materiam primã, quia materia non potest esse sine forma. Vbi scito, q̄ quia opinio ista ponit resolutionem puram (quoniam nullius meminit generationis, cum nullum ponat generans) si ponit resolutionem in materiam primã, ponit consequenter materiam primã sine

line forma, quod est impossibile fm causas secundas, & potentiam Dei ordinata, quicquid sit de possibili fm potentia Dei absoluta, qm hoc est extra propositum qm stultum est ponere in hoc sacramento, quicquid Deus pot facere vnde no oportet aliter hic rñdere Scoto, & cōtinue digredi de genere in genus. Postea excludit

Auctor fm membrū f. resolutionem fieri in elemēta. Et primo in elemēta manētia: quia sub specieb. sacramenti nihil remanet, nisi corpus, & sanguis Christi. Secūdo in elemēta egrediētia quia egressus fieri per motum localem, & sic sensu percipitur. Et vtraque exclusio optima est. Nec ex molestia Scotica conatur, dum obicit ex diuina omnipotentia potēte facere ex corpore Christi, manere aliā substantiā, & percipi localem egressum sepe iam iam dictū est, q non tractamus de diuina omnipotentia, sed quod ordo institutus a Deo habeat tā mysterijs, quam in naturalibus. Rursus impugnat Auctor hñdī praeiacentē materiam ex alijs capitibus, & primo manentem, ex hoc, q non est dare aliquod instans, in quo sit ibi praeiacens materia. qd probatur ex eo, quod vique ad vltimum instans consecrationis est ibi panis, & in vltimo instanti est ibi corpus Christi, ac per hoc patet, quod non est dare aliquod instans, in quo sit ibi praeiacens materia. Et cito, quod Auctor claritati studens non fuit sollicitus, vi loqueretur philosophice, vt ab omnibus intelligeretur: ex exemplo tamen generationis, ab exercitatus in philosophia rē ipsam intelligi vult more physico: sciebat enim non dari vltimum instans generationis. Et physico more dicendum fuit, in toto tempore consecrationis est ibi substantia panis, & in termino illius est corpus Christi, qui terminus est primū esse corporis Christi in sacramento, & primum non esse panis: si cur in termino generationis, est primum esse rei genitae, & primum non esse rei corruptae. Et si sic Auctor dixisset, pauci intellexissent ipsum. Secundo, impugnat praeiacentem materiam in motu, & breuitatis gratia simul impugnat tam motum localem, siue panis, siue materiae, quam motum resolutionis: quoniam vtrūq; vna, & eadem est ratio ex motu sumpta, & est ratio talis. Si huiusmodi motus intrinsecus, aut inciperet in instanti terminante consecrationem, aut ante illud instans: si incipiat in instanti terminante (cum in illo instanti corpus Christi sit sub hostia, & in eodem sit panis incipiens moueri motu locali, vel resolutionis) sequeretur q simul essent corpus Christi & substantia panis: q autem panis in illo instanti esset, probatur ex eo, quod motus incipit per negationem de praesenti, & positionem de futuro, hoc est, quia verum esset dicere, panis nunc non mouetur; & immediate post haec mouebitur, & quia motus non fit in instanti, sed prius mobile relinquit vnam partem, quam aliam, sequeretur vterius preter simultatem instāntaneam praedictam, similtas temporalis, & sic sub aliqua parte hostiae esset simul tempore corpus Christi cum substantia panis, & ad vim hanc respexisse videtur Auctor in litera explicans partem hostiae. Si vero huiusmodi motus incipiat ante terminum consecrationis, tunc cum inter quolibet instantia sit tempus intermedium, in quo fiet iste motus, & in quo mobile relinquet successiue partes hostiae, sequeretur, quod in illo tempore, quo aliqua hostiae pars relicta est, neque erit substantia panis, quae iam particulam illam reliquit, neque corpus Christi, quod ante instans, quod terminat totum hoc tem-

pus medium, non est sub hostia:

¶ Et vide nouitiae, ex contextu literae hanc argumentationem induci, excludendo responsonem dicentem fieri resolutionis vel egressus motum, paulatim de ferendo partes hostiae. At si posuissent resolutionis motum fieri successiue quidem, & per partes, intēsuas un, ita q in termino tota simul hostia deserat esset (coningit. n. inquit Arist. totum si mul coagulari) tunc militat praecedens argumentum, q praeiacens materia nūquā esset sub hostia. Et si hoc affirmatur, succurrūt postremāe dūg rationes. f. quod tollitur conuersio, & q ponitur effectus sine causa.

¶ Quo ad tertium, de altero disunctionis membro. f. annihilatione, improbat: quia tollit veram conuersionem substantiae panis in corpus Christi, ac per hoc tollit modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento, & in hoc continere dicitur cū primo membro. f. resolutione. Et demum vtrumque Auctor reprobatur: quia forma sacramenti neutrum horum effectum significat. ¶ Circa respōsonem ad tertium, aduerte, quod Sco. non contentus huiusmodi respōsione, quia sola voce conuersionem affirmat, tenens panem quamuis per accidens redigi in nihilum, duo potissima videtur habere fundamenta in quāstio 4. distinct. 11. Primum est quia inuenitur hic transitus per se ab esse panis ad non esse panis, & alius transitus a non praesentia corporis Christi hic, ad praesentiam ipsius hic. Et tunc arguitur sic. Si secundus transitus non concomitaretur primum, primus esset annihilatio: ergo & modo formaliter est annihilatio: quia ratio eius non variatur propter illud, quod per accidens concomitatur. Secundo sic. Si panis annihilaretur, & corpus Christi poneretur hic praesens, omni eodem modo se haberet tam panis, q corpus Christi, quantum ad omnem conditionem tam esse quam non esse, sicut modo se habet: sed quod fuit & omni eodem modo se habet, sicut si esset annihilatum, est annihilatum: ergo panis redigitur in nihilum. Prima propositio manifesta est: quia si panis esset annihilatus, nec forma, nec materia eius maneret: eodem autem modo nec nunc manet.

¶ Ad horum, & similitum euidentiam, doctrina sanctorum patrum refumenda est. Ambr. siquidem de sacramentis, & habetur in decretis de consec. dist. 2. in ca. re vera, & clarius in cap. panis est, docet vnde si menta haec, & similia eliduntur dices. Si tanta vis est in sermone domini Iesu, vt inciperet esse, quod non erat, quanto magis operatus est, vt sint quae erant, & in aliud cōmuerentur? & sic quod erat panis, iam corpus Christi est, quia sermo Christi creaturam mutat, &c.

¶ Vbi nota primo ly, vt sint, quae erant, & in aliud commutentur: hinc enim manifeste habes Ambr. dicere, quod sunt quae erant, & in aliud sunt commutata. Et hinc apparet signum esse, dicere, quod quae erant, & in aliud sunt commutata nihil sunt: nam si sunt, vt Ambr. asserit, sequitur, q non sunt nihil.

¶ Secundo nota declarationem & sensum prioris dicti, dum immediate subditur, & sic quod erat panis, iam corpus Christi est: hinc enim apparet quanta perspicacia haec viderit. Ambr. dum non dixit, quod panis est post consecrationem, nec dixit, quod panis, qui fuit, est corpus Christi: sed dixit, quod id, quod erat panis, iam est corpus Christi, & ly id quod, demonstrat, & refert substantiam: quoniam substantia est, quae est commu-

In isto ar. & praeced.

Vel, quod f. praeiacentē materia re-soluatur.

1279. 11. 22

D

E

eōmutata in corpus Christi: unde non aliunde quam ex aere...

olutio, vel annihilatio in hoc sacramento cauetur, cum esse...

Ad primum ergo dicendum, quod substantia panis, vel vini...

Ad secundum dicendum, quod forma, quæ est terminus a quo...

Ad tertium dicendum, quod licet post consecrationem hæc sit falsa...

Ad quartum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad quintum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad sextum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad septimum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad octavum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad nonum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad decimum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

ponit in obliquo, & distinguit substantiam panis...

Ad primum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad secundum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad tertium dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad quartum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad quintum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad sextum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad septimum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad octavum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad nonum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad decimum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Ad undecimum dicendum, quod si ergo panis possit converti in corpus Christi...

Incorp. art. & in p. r. c.

Super Quæstio. 75. Articulum.

Intellectus intelligitur de conversione substantiæ...

Circa

Circa hanc materiam aduerte, quod Scotus in 1.1. dist. 4. q. 3. re putans impossibilem conuersionem panis in corpus Christi pra existens. & manens secundum suum esse antiquum; tripliciter in a gnatu transubstantiationem. prima est, quae iam dicta est. f. qua tota substantia conuertitur in totam substantiam praexistentem

pus Christi, necesse est quod forma corporis Christi, de nouo incipiat esse in materia panis; qd est falsum. non ergo panis conuertitur in substantiam corporis Christi.

¶ 3. Præ. Ea quæ sunt secundū se diuersa, numquam unum eorum sit alterum: sicut albedo nūquam sit nigredo: sed subiectum albedinis sit subiectū nigredinis, dr̄ in 1. * Physico. sed licet duæ formæ contrariæ sunt secundū se diuersæ (utpote principia formalis differentia existentes) ita duæ materiæ signatæ sunt secundum se diuersæ, utpote existētes principia materialis distinctionis. Ergo non potest esse, qd hæc materia panis fiat hæc materia qua indiuiduatur corpus Christi. Et ita non potest esse, qd

substantia huius panis conuertatur in substantiam corporis Christi.

SED CONTRA est, quod f. Euse. emissi. dicit, Nouum tibi & impossibile esse non debet, quod in Christi substantiam terrena & mortalia conuertuntur.

RESPON. Dicendum quod, sicut supra dictum est * cum in hoc sacramento sit verum corpus Christi, nec incipiat ibi esse de nouo per motum localem: cum etiam nec corpus Christi sit ibi sicut in loco (vt ex dictis patet *) necesse est dicere quod incipiat ibi esse per conuersionem substantiæ panis in ipsum: hæc tamen conuersione non est similis conuersionibus naturalibus, sed est omnino supernaturalis, sola Dei virtute effecta. Vnde

erat panis, nunc non est panis, & immedia te ante erat panis, habetur terminū a quo esse hoc, quod erat panis sub esse panis. Vbi uidere potes, in eo quod est panis ante consecrationem, efficaciam habere cōsecrationem seu diuinam actionem, quantum ad uim utriusque terminū, a quo & ad quē: quoniam actio conuersiua acquirit ei, quod erat panis esse corpus Christi, conuertendo id in corpus Christi, & ad hoc concomitatur deperditio terminū a quo, dum quod simul conuertitur & conuersum est in corpus Christi, desinit esse panis. Et hinc suspiciendo conijcere potes, qd non oportet propter nouam hanc

Referretur de conf. dist. 2. c. Quia corpus assumptū in med.

Art. 1. huius quæst.

Art. 2. huius quæst.

actionem mutationem aliquam effici in substantia corporis Christi: quia quod erat panis de nouo est corpus Christi, non per mutationem corporis Christi, sed per mutationem panis in corpus Christi. Et ad ampliorem fidelium intellectum cōsolationem, habemus non solum dictas enuntiationes nouiter ueras quasi sententes ex parte panis, sed habemus redmāntem seu resultantem aliam propositionem nouiter ueram, quasi ex parte corporis Christi: est enim de nouo uera hæc, scilicet, corpus Christi est id quod erat panis. Nec hanc ego somnauit, sed ex propositione diuini Ambr. per conuersionem simplicem illam habemus: dicente enim Ambr. quod erat panis est corpus Christi, infertur optime per conuersionem simplicem, ergo corpus Christi est quod erat panis, & similiter sequitur, conuenter loquendo, qd corpus Christi est quod erat iste panis. Quo fit, ut admirabilem ueritatem nouam in Christi corpore ex hoc sacramento fateamur. Nam ante institutionē huius sacramenti ista erat falsa, corpus Christi est quod erat panis: quia sua conuertens erat falsa, quod erat panis, est corpus Christi: post consecrationem uero corporis Christi fuerunt ambe ueræ. Et similiter in qualibet, quæ quotidie fit, consecratione hostiæ in missa, consecratione facta, ambe istæ nouiter sunt ueræ, quod erat iste panis, est corpus Christi, & corpus Christi est, quod erat iste panis. Nec queras a me ueteriorem modum quomodo fiat istud, sed satis fit supposita ueræ transubstantiationis fide, quæ panis in corpus Christi immutatū mutatur, uidere nos ueritatem dictarum enuntiationum.

¶ Ex his autem ad Scoti rationem contra possibilitatem huius conuersionis dicitur argumentum, supponere falsum, scilicet, corpus Christi absolute esse terminum actionis seu mutationis huius: terminatur enim tam mutatio quam actio, ut ad terminū ad quem, & qui fit ad hoc, quod erat panis, esse corpus Christi: hoc enim de nouo fit, & est per actionem istam conuersiuam panis in corpus Christi.

¶ Vnde concessa maiore, ad minorem dicendum est, quod male assumit, aut supponit corpus Christi absolute esse terminum actionis, ut patet ex dictis. Nec obstat quod sæpissime dicitur & repetitur infinities, quod hæc conuersio habet panem pro termino a quo, & corpus Christi pro termino ad quem: quoniam breuitatis causa hos terminos absolute proferimus, cum grano tamen falsi ab eruditis intelligendos, ut exposuimus.

¶ Ad rationem Scoti pro transubstantiatione adductiua, facile respondetur negando minorem quoniam corpus Christi succedit pani, & secundum esse simpliciter, id est, substantiale, & secundum esse hic, id est, sub accidentibus panis: sed non est mirum de argente: quoniam sola uoce dicens conuersionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi, conuenter assumit, quod corpus Christi non succedit pani, secundum esse simpliciter, cum secundum ueritatem substantia corporis Christi sit id, quod erat panis: & per hoc fit ubi erat panis, id est,

Tertia S. Thomæ. H H continue-

L. 1. c. 1. q. 3.

¶ Pro solutione harum obiectionum, & ampliori notitia tã occultis mysterij, duo prælibanda sunt, alterum ex philosophia alterum ex Ambr. Ex physicis siquidem habemus qd cum de substantiali mutatione inter positos terminos est terminus ipsum instantis mutationis. in quo substantialis mutatio simul fit, & facta est, et primus esse terminus ad quem, & primus non esse terminus a quo, uerbi gratia, cum aer conuertitur in ignem, instans illud, in quo ignis simul fit & factus est, est primus esse ignis: quia ignis tunc est & immediate ante illud tunc non erat, & est primus non esse aeris: quia aer tunc non est, & immediate ante illud tunc erat. A duo aut Ambr. f. superius relata habemus uerba, quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia terminus Christi creatura mutat, &c. Et his, n. simul iunctis & perspicaciter consideratis, habemus actionem transubstantiationem circa panem uersari, & in panem terminari, hoc modo uidelicet, qd in instanti conuersionis panis in corpus Christi, quod erat panis ut sic, id est, secundum esse panis, habet rationem terminū a quo, & rursum quod erat panis, quod iam est corpus Christi, ut incipiens esse corpus Christi, habet rationem terminū ad quem, ita quod terminus ad quem, non est corpus Christi absolute, sed hoc quod erat panis esse corpus Christi, ut patet exponendo pro illo instanti, quo ista transubstantiatio simul fit, & facta est. Ex falsitate siquidem istius, corpus Christi nunc est & immediate ante hoc non erat, habetur qd corpus Christi absolute non est terminus huius transubstantiationis.

continetur sub accidentibus, quae continebant panem, ut sepe industa decretalis lateranensis cum doctrina Concilij Florentini testatur.

¶ Nec obstat dictis, quod Auctor in 4. sentent. dist. 11. qu. 1. artic. 4. videtur locare huiusmodi propositiones, quibus nisi sumus, inter impropias. Nam dupliciter potest indicari, & examinatiuam propositio ista, quod erat, panis est corpus Christi: primo ad exprimendam conuersionem hanc: secundo, ad exprimendam conuersionis huius proprios terminos: Et si quidem ad exprimendum mutationem, quae est conuersionis, assumatur, infra latitudinem generis mutationis intelligenda est: & propterea ly quod, sonat subiectum unum, & idem sub duobus successiue terminis, scilicet panis, & corpore Christi manere, quod in proposito non nisi metaphorice, aut ratione accidentium remanentium uerificatur, & sic ab Auctore inter impropias computatur ibidem, ubi de conuersione loquitur. Si uero hac propositio ad exprimendos terminos conuersionis huius assumatur, tunc propositio est, & uera & propria. Et quod sit uera, patet ex ipsa eius expositione, qua Auctor eam ibi in responsione ad primum exponit de ipsis terminis dicens, uerbum Ambrosij est exponendum, quod erat panis est corpus Christi, id est, quod est sub speciebus panis, primo fuit panis, & postea corpus Christi: ubi uides Auctorem exponendo, asserere de ly, quod est sub specie panis prius fuisse panem, & postea corpus Christi: nihil enim aliud significat Ambrosij propositio de terminis conuersionis intellecta dicendo, quod erat panis, est corpus Christi, ut patet inueni. quod autem sit propria, & hinc patet: quia expositio ab Auctore data est propria, & ex ratione probatur: quia ly quod, est relatiuum identitatis substantiae, & sufficienter refert eandem substantiam, referens o substantiam eandem sine qualitate: sic enim contingit in proposito: illud enim idem refert ly, quod, dicendo, quod erat, panis est corpus Christi: quod demonstratur per ly hoc, dicendo, hoc est corpus meum. Stant ergo solida, & proprie dicta, quae ex Ambrosio diximus, quoniam ad terminos conuersionis exprimendos uti sumus auctoritate dicta, & ad hoc idem Ambrosius ad litteram loquutus est, ut patet eius textum inueni.

¶ In responsione ad tertium aduerte diei in illa duo, scilicet rationem conuertibilitatis totalis (de qua est sermo) unius rei in aliam, & modum, quo fit huiusmodi conuersione. Et quoniam eximia ac latentia sunt haec, nec ab omnibus concessa, primo declaranda sunt ambo: deinde conferendum est primum cum aliorum opinionibus. Ratio igitur conuertibilitatis assignatur in littera communicatio in natura entis: modus autem subditur, & est, quod potest actor entis id quod est entitatis in una re, conuerti in id, quod est entitatis in altera, sublato eo, per quod ab ea distinguebatur: ubi circa rationem conuertibilitatis, docilis esto interpret, plures uitando errores ex illo uerbo, communis natura entis. Errares primo, si per communem naturam entis intelligeres ens communissime sumptum commune Deo & creaturis, & manifesta esset erroris ratio: quia hinc sequeretur, conuertibilitatem etiam posse esse inter rem creatam & incretam: quia communis est eis huiusmodi natura entis, quod constat non solum esse falsum, sed fatuum. Errares quoque, si per communem entis naturam intelligeres gradum aliquem, seu naturam aliquam, supra specificas genericasque rerum naturas. Nam ut dicitur 4. Metaphysic. idem est homo, & ens homo, & sic de aliis: non enim se habent ens & homo, sicut animal, & homo: nam animal, & homo duas formaliter naturas significant, scilicet rationalitatis, & animalitatis: ens autem & homo unam tantum naturam significant, eam scilicet, quam significat homo, & non aliam. Sed hoc metaphysico relinquentes negotio (quoniam ad propositum non refert utro modo dixeris) dicimus, quod per naturam entis intelligit Auctor esse commune solis creaturis, quod

In lib. de his 9 mysteriis inuentione c. 9. parum a med. to. 4.

Ham. 46. in lo no multu ante med. to. 3.

¶ Ambrosius dicit in libro de sacramentis, Liqueat quod preter naturam ordinem Virgo generauit, & hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est: quid ergo queris naturam ordinem in Christi corpore, cum praeter naturam sit ipse dominus Iesus partus ex Virgine? Et super illud Io. 6. Verba quae ego locutus sum uobis, scilicet de hoc sacramento, spiritus & uita sunt, dicit * Chrysofost. id est spiritualia sunt, nihil habentia carnale, neque consequentiam naturalem, sed eruta sunt ab omni tali necessitate, quae in terra, &

no mine natura in littera appellatum est, quia huiusmodi ens secundum Auctoris doctrinam secundum naturam generat & specierum desinitur. Et per hoc differt ab ente increato, in quo esse non desinit: ut natura aliqua, sed ipsum esse in seipso subsistens uocatur natura Dei, & deitas, & Deus. Est igitur ratio conuertibilitatis totius unius rei in totam alteram rem, communicatio earum in natura entis communis omnibus creaturis tantum. & hinc habes secundum Auctorem, quod secundum totalem conuersionem quolibet creatura potest per diuinam omnipotentiam conuerti in quamcunque aliam creaturam, quia creatoris omnibus communis est huiusmodi entis natura.

¶ Manifestum est enim, quod omne agens agit in quantum est actu. Quodlibet autem agens creatum est determinatum in suo actu, cum sit determinati generis, & speciei, & ideo cuiuslibet agentis creati actio fertur super aliquem determinatum actum: determinatio autem cuiuslibet rei in esse actuali, est per eius formam: unde nullum agens naturale, seu creatum potest agere nisi ad immutationem forme, & propter hoc, omnis conuersio, que fit secundum leges naturae, est formalis. Sed Deus est actus infinitus (ut in

separationis unius naturae ab altera, sicut animalitas separatur a rationalitate, dum sit animal sine ratione. Et similiter eraretur, si intelligeretur per modum abstractionis: sicut res una, & eadem secundum priorem rationem abstrahit a seipso secundum rationem posterioriorem, sicut color ablu in quantum color, abstrahit a seipso, in quantum albus. Et patet ratio erroris utro bique ex hoc, quod neutro modo panis conuertiatur in corpus Christi: sed sola natura entis inuenta in pane, conuertiatur in corpus Christi, formaliter loquendo.

¶ Contrariatur etiam directe intento hic sensus, quoniam directe inuenitur ab Auctore esse, quod totum conuertiatur in totum, & non quod una res aut una natura sub una ratione tantum conuertiatur in aliam. Haec enim interpretatio ad hoc tendit, quod conuertibilitas rerum est secundum id in quo communicant, & non secundum ea in quibus differunt, quod contrariatur non solum Auctoris, sed huius doctrinae, asserentis panem conuerti in corpus Christi, & non solum entitatem panis in entitatem corporis Christi conuerti, sed panem conuerti in corpus Christi. Unde littera uerba quae superius dicitur facere uidentur dicto reprobandi sensui, dum sonant, id quod est entitatis in una re, potest actor entis conuerti in id quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, intelligenda sunt sic, ut tota res, puta panis, conuertiatur in totam rem puta corpus Christi: hoc enim importat illa uerba, id quod est entitatis in una, in id quod est entitatis in altera, nam tota res est entitatis in una, & tota res est entitatis in altera: quod autem subditur, sublato eo, per quod ab illa distinguebatur, proculdubio ad differentiam propriam distinctam a communi natura entis subiunctum est. Sed huiusmodi differentia non consistit in hoc, quod entitas rei, puta panis, conuertiatur in entitatem alterius rei, puta corporis Christi: panis uero proprium constitutum per quod specie distinguitur ab altera re (puta corpore Christi) non conuertiatur in alteram rem, puta corpus Christi, sed tollitur non conseruando ipsum in esse. Sed consistit huiusmodi differentia in hoc, quod dum tota res, quae est panis, conuertiatur in corpus Christi, formalis ratio naturae entis saluatur, formalis uero ratio proprii constitutum, & distinctum panis non saluatur, post conuersionem enim panis in corpus Christi, panis entitas conuersa entitas quaedam est panis uero conuersus panis non est, sic enim uerificatur quod sit conuersio entitatis in entitatem, sublato eo, per quod distinguebatur; perinde est enim ac si dictum fuisset, quod conuersio fit per totum quidem rei conuersionem in totam rem alteram, sed inter rationes seu conditiones substantiales communes, uel proprias distinctas est: quia res conuersa sic secundum communem quasi saluatur, quod iterum suscipit eorundem praedicationem, secundum uero propria non subdit eorundem praedicationem. Hoc enim modo intelligitur sublatum id quod distinguebatur, & totam rem conuerti in totam rem, ita quod nihil eius secundum se remaneat, aut in nihilum decidat.

¶ Et si inuenitur, quod si tota res totaliter conuertiatur in totam aliam rem, frustra Auctor laborauit ad distinguendum in rebus conuertibilibus naturam entis, in qua conueniunt, a propriis distinctis.

¶ Et si inuenitur, quod si tota res totaliter conuertiatur in totam aliam rem, frustra Auctor laborauit ad distinguendum in rebus conuertibilibus naturam entis, in qua conueniunt, a propriis distinctis.

¶ Et si inuenitur, quod si tota res totaliter conuertiatur in totam aliam rem, frustra Auctor laborauit ad distinguendum in rebus conuertibilibus naturam entis, in qua conueniunt, a propriis distinctis.

¶ Et si inuenitur, quod si tota res totaliter conuertiatur in totam aliam rem, frustra Auctor laborauit ad distinguendum in rebus conuertibilibus naturam entis, in qua conueniunt, a propriis distinctis.

... hinc reserum. &c. respondetur non frustra, sed vtiliter Aucto-
ram laborasse a se idendam rationem conuertibilitatis totalis
supernaturalis proportionaliter ad rationem conuersionis sub-
stantialis naturalis. Dupliciter siquidem naturali conuersione
inuenta (scilicet, vel per modum generationis, sicut cum aer

prima parte habitum est) vnde
eius actio se extendit ad totam na-
turam entis. Non igitur solum
potest perficere conuersionem
formalem, vt scilicet diuersa for-
ma sibi in eodem subiecto suc-
cedant: sed conuersionem toti-
us entis, vt scilicet tota sub-
stantia huius conuertatur in to-
tam substantiam illius. & hoc a-
gitur diuina virtute in hoc sacra-
mento: nam tota substantia pan-
is conuertitur in totam substan-

... tiam corporis Christi, & tota sub-
stantia vini, in totam substantiam
sanguinis Christi. unde hec con-
uersio non est formalis, sed sub-
stantialis: nec continetur inter spe-
cies motus naturalis, sed proprio
nomine, potest dici transubstan-
tiatione.

AD PRIMVM ergo dicen-
dum, quod obiectio procedit de
mutatione formali; quia for-
mae proprium est in materia, uel
subiecto esse: non autem habet

in se (ut patet) nec in alio, scilicet corpore
Christi, quam ante. Secundo, quia si in corruptio-
ne materia desineret esse, quemadmodum & forma, iam non es-
set corruptio, sed annihilatio: sed in hoc modo conuersionis tam
materia, quam forma panis desinat esse, ergo est uera annihilatio.

Tercio, Si remanente corpore Christi immutato rediret eadem
substantia panis, oporteret panem illum creari, quia de nihilo fieret,
quia non de substantia corporis Christi, nec de aliqua alia sub-
stantia fieret; ergo si praexistente corpore Christi, & nihil de
substantia panis in eo remanente, panis desinat esse (ut in propo-
sitione ponitur) vere annihilaretur. Et probatur consequentia ex eo,
quod eodem modo se habet aliquid ut sit terminus ad quem annihila-
tionis, & terminus a quo creationis: ac per hoc sicut corpus
Christi redeunte pane per creationem non impedit ueram crea-
tionem, ita idem Christi corpus desinente pane, ita quod nihil eius
maneat in se, aut Christi corpore, non impedit quin sit uera annihi-
lacio. Vnde infert Durand. quod duobus existentibus modis conuer-
sionis in praexistens (scilicet per modum quo alimentum conuertitur in
id quod alitur, & per modum imaginatum nulli intelligibilem, scilicet
quod totum conuertitur in totum praexistens, modo superius ex-
presso) nec unus istorum per ecclesiam sit magis approbatus, aut
reprobatus quam alius: uidetur probabiliter quod illa modus, qui
est possibilis, & intelligibilis esset eligendus & tenendus. Ad ho-
rum euidentiam non oportet alia facere fundamenta: sed si supe-
rius dicta recolantur, omnia ferre parent. si consideretur, n. diffe-
rentia inter aliquid esse seu remanere in alio, & id quod fuit ali-
quid esse illud aliud, elucescet solutio modi. Imaginatur Durand.
& male, oportere conuersum manere in eo, quod est conuersum,
cum secundum ueritatem conuersum non maneat in eo, in quod
est conuersum: sed est ipsum, in quod est conuersum: & propte-
rea panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi; sed
id quod erat panis, est corpus Christi.

Vnde singillatim respondendo, confutatur solutio ad rationem
Auctoris Durand. allata; quoniam innitur huic falso fundamen-
to, Conuersum oportet manere in eo, in quod conuertitur. Et in
hoc quoque peccat primum argumentum contra positionem Au-
ctoris. nam hoc falsum assumit pro antecedente. Et ad probatio-
nem eius responderetur falsissimum esse, quod per hoc conuersio
differat ab annihilacione: differet enim ab illa per hoc, quod id quod
erat panis, est corpus Christi.

Ad secundum dicitur, quod licet sit secundum naturalem potentiam
absurdum, angelum posse conuerti in lapidem, aut e contra: no est
tamen absurdum esse potentiam obedientiae ad diuinam omnipoten-
tiam. Et licet optime sit reprobatum, albedinem fieri nigredinem,
sicut etiam reprobatum est panem fieri corpus Christi, non tamen
reprobatum est, albedinem posse per diuinam omnipotentiam con-
uerti in nigredinem. non enim implicat contradictionem, & simi-
liter panis potest conuerti in corpus Christi.

Ad tertium dicitur concedendo, quod angelus possit desinere esse si
ne annihilacione per conuersionem in aliu. Et cum obijcit, quod
non potest incipere esse nisi per creationem, respondetur quod si ly potest
attenditur esse potentiam ordinariam, uerum est, quia modus inci-
piendi per creationem est tanquam naturalis modus, quo inci-
pit esse angelus, cui responderet annihilatio si tanquam naturali
modo perderet esse. Verum sicut supernaturaliter perdere esse
per conuersionem in aliam creaturam, non uideo quare supernatu-
raliter non possit incipere esse per conuersionem alterius in ipsu
non praexistente, sed acquirente esse. Et mouet ad hoc, quia fa-
cilis uidetur conuerti una creatura in alia non praexistente,
& acquirente esse, quam in eandem praexistente. Vnde non

Tertia s. Thomae. H H 2 admit.

... tiam corporis Christi, & tota sub-
stantia vini, in totam substantiam
sanguinis Christi. unde hec con-
uersio non est formalis, sed sub-
stantialis: nec continetur inter spe-
cies motus naturalis, sed proprio
nomine, potest dici transubstan-
tiatione.

AD PRIMVM ergo dicen-
dum, quod obiectio procedit de
mutatione formali; quia for-
mae proprium est in materia, uel
subiecto esse: non autem habet

in se (ut patet) nec in alio, scilicet corpore
Christi, quam ante. Secundo, quia si in corruptio-
ne materia desineret esse, quemadmodum & forma, iam non es-
set corruptio, sed annihilatio: sed in hoc modo conuersionis tam
materia, quam forma panis desinat esse, ergo est uera annihilatio.

Tercio, Si remanente corpore Christi immutato rediret eadem
substantia panis, oporteret panem illum creari, quia de nihilo fieret,
quia non de substantia corporis Christi, nec de aliqua alia sub-
stantia fieret; ergo si praexistente corpore Christi, & nihil de
substantia panis in eo remanente, panis desinat esse (ut in propo-
sitione ponitur) vere annihilaretur. Et probatur consequentia ex eo,
quod eodem modo se habet aliquid ut sit terminus ad quem annihila-
tionis, & terminus a quo creationis: ac per hoc sicut corpus
Christi redeunte pane per creationem non impedit ueram crea-
tionem, ita idem Christi corpus desinente pane, ita quod nihil eius
maneat in se, aut Christi corpore, non impedit quin sit uera annihi-
lacio. Vnde infert Durand. quod duobus existentibus modis conuer-
sionis in praexistens (scilicet per modum quo alimentum conuertitur in
id quod alitur, & per modum imaginatum nulli intelligibilem, scilicet
quod totum conuertitur in totum praexistens, modo superius ex-
presso) nec unus istorum per ecclesiam sit magis approbatus, aut
reprobatus quam alius: uidetur probabiliter quod illa modus, qui
est possibilis, & intelligibilis esset eligendus & tenendus. Ad ho-
rum euidentiam non oportet alia facere fundamenta: sed si supe-
rius dicta recolantur, omnia ferre parent. si consideretur, n. diffe-
rentia inter aliquid esse seu remanere in alio, & id quod fuit ali-
quid esse illud aliud, elucescet solutio modi. Imaginatur Durand.
& male, oportere conuersum manere in eo, quod est conuersum,
cum secundum ueritatem conuersum non maneat in eo, in quod
est conuersum: sed est ipsum, in quod est conuersum: & propte-
rea panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi; sed
id quod erat panis, est corpus Christi.

Vnde singillatim respondendo, confutatur solutio ad rationem
Auctoris Durand. allata; quoniam innitur huic falso fundamen-
to, Conuersum oportet manere in eo, in quod conuertitur. Et in
hoc quoque peccat primum argumentum contra positionem Au-
ctoris. nam hoc falsum assumit pro antecedente. Et ad probatio-
nem eius responderetur falsissimum esse, quod per hoc conuersio
differat ab annihilacione: differet enim ab illa per hoc, quod id quod
erat panis, est corpus Christi.

Ad secundum dicitur, quod licet sit secundum naturalem potentiam
absurdum, angelum posse conuerti in lapidem, aut e contra: no est
tamen absurdum esse potentiam obedientiae ad diuinam omnipoten-
tiam. Et licet optime sit reprobatum, albedinem fieri nigredinem,
sicut etiam reprobatum est panem fieri corpus Christi, non tamen
reprobatum est, albedinem posse per diuinam omnipotentiam con-
uerti in nigredinem. non enim implicat contradictionem, & simi-
liter panis potest conuerti in corpus Christi.

Ad tertium dicitur concedendo, quod angelus possit desinere esse si
ne annihilacione per conuersionem in aliu. Et cum obijcit, quod
non potest incipere esse nisi per creationem, respondetur quod si ly potest
attenditur esse potentiam ordinariam, uerum est, quia modus inci-
piendi per creationem est tanquam naturalis modus, quo inci-
pit esse angelus, cui responderet annihilatio si tanquam naturali
modo perderet esse. Verum sicut supernaturaliter perdere esse
per conuersionem in aliam creaturam, non uideo quare supernatu-
raliter non possit incipere esse per conuersionem alterius in ipsu
non praexistente, sed acquirente esse. Et mouet ad hoc, quia fa-
cilis uidetur conuerti una creatura in alia non praexistente,
& acquirente esse, quam in eandem praexistente. Vnde non

Tertia s. Thomae. H H 2 admit.

... tiam corporis Christi, & tota sub-
stantia vini, in totam substantiam
sanguinis Christi. unde hec con-
uersio non est formalis, sed sub-
stantialis: nec continetur inter spe-
cies motus naturalis, sed proprio
nomine, potest dici transubstan-
tiatione.

AD PRIMVM ergo dicen-
dum, quod obiectio procedit de
mutatione formali; quia for-
mae proprium est in materia, uel
subiecto esse: non autem habet

in se (ut patet) nec in alio, scilicet corpore
Christi, quam ante. Secundo, quia si in corruptio-
ne materia desineret esse, quemadmodum & forma, iam non es-
set corruptio, sed annihilatio: sed in hoc modo conuersionis tam
materia, quam forma panis desinat esse, ergo est uera annihilatio.

Tercio, Si remanente corpore Christi immutato rediret eadem
substantia panis, oporteret panem illum creari, quia de nihilo fieret,
quia non de substantia corporis Christi, nec de aliqua alia sub-
stantia fieret; ergo si praexistente corpore Christi, & nihil de
substantia panis in eo remanente, panis desinat esse (ut in propo-
sitione ponitur) vere annihilaretur. Et probatur consequentia ex eo,
quod eodem modo se habet aliquid ut sit terminus ad quem annihila-
tionis, & terminus a quo creationis: ac per hoc sicut corpus
Christi redeunte pane per creationem non impedit ueram crea-
tionem, ita idem Christi corpus desinente pane, ita quod nihil eius
maneat in se, aut Christi corpore, non impedit quin sit uera annihi-
lacio. Vnde infert Durand. quod duobus existentibus modis conuer-
sionis in praexistens (scilicet per modum quo alimentum conuertitur in
id quod alitur, & per modum imaginatum nulli intelligibilem, scilicet
quod totum conuertitur in totum praexistens, modo superius ex-
presso) nec unus istorum per ecclesiam sit magis approbatus, aut
reprobatus quam alius: uidetur probabiliter quod illa modus, qui
est possibilis, & intelligibilis esset eligendus & tenendus. Ad ho-
rum euidentiam non oportet alia facere fundamenta: sed si supe-
rius dicta recolantur, omnia ferre parent. si consideretur, n. diffe-
rentia inter aliquid esse seu remanere in alio, & id quod fuit ali-
quid esse illud aliud, elucescet solutio modi. Imaginatur Durand.
& male, oportere conuersum manere in eo, quod est conuersum,
cum secundum ueritatem conuersum non maneat in eo, in quod
est conuersum: sed est ipsum, in quod est conuersum: & propte-
rea panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi; sed
id quod erat panis, est corpus Christi.

Vnde singillatim respondendo, confutatur solutio ad rationem
Auctoris Durand. allata; quoniam innitur huic falso fundamen-
to, Conuersum oportet manere in eo, in quod conuertitur. Et in
hoc quoque peccat primum argumentum contra positionem Au-
ctoris. nam hoc falsum assumit pro antecedente. Et ad probatio-
nem eius responderetur falsissimum esse, quod per hoc conuersio
differat ab annihilacione: differet enim ab illa per hoc, quod id quod
erat panis, est corpus Christi.

Ad secundum dicitur, quod licet sit secundum naturalem potentiam
absurdum, angelum posse conuerti in lapidem, aut e contra: no est
tamen absurdum esse potentiam obedientiae ad diuinam omnipoten-
tiam. Et licet optime sit reprobatum, albedinem fieri nigredinem,
sicut etiam reprobatum est panem fieri corpus Christi, non tamen
reprobatum est, albedinem posse per diuinam omnipotentiam con-
uerti in nigredinem. non enim implicat contradictionem, & simi-
liter panis potest conuerti in corpus Christi.

Ad tertium dicitur concedendo, quod angelus possit desinere esse si
ne annihilacione per conuersionem in aliu. Et cum obijcit, quod
non potest incipere esse nisi per creationem, respondetur quod si ly potest
attenditur esse potentiam ordinariam, uerum est, quia modus inci-
piendi per creationem est tanquam naturalis modus, quo inci-
pit esse angelus, cui responderet annihilatio si tanquam naturali
modo perderet esse. Verum sicut supernaturaliter perdere esse
per conuersionem in aliam creaturam, non uideo quare supernatu-
raliter non possit incipere esse per conuersionem alterius in ipsu
non praexistente, sed acquirente esse. Et mouet ad hoc, quia fa-
cilis uidetur conuerti una creatura in alia non praexistente,
& acquirente esse, quam in eandem praexistente. Vnde non

Tertia s. Thomae. H H 2 admit.

admittitur ultimo assumptum a Duran. in hoc argumento, quod si admittendum putas tamquam impertinens, nega sequelam ad praesentem difficultatem pertinentem.

¶ Ad quartum & quintum simul dicitur, quod tam Aug. quam Boet. de mutationibus naturalibus, & quae de facto secundum fidem sunt, loquuntur: nos autem loquimur secundum diuina omnipotentiae amplitudinem.

D. 376.

¶ Ad obiecta deinde etiam contra conuersionem materiae in materiam respondeatur communicando in uocabulis cum arguente, quod remaneat in suo simili, contingit dupliciter, uel per totam similitudinem, uel per remanentiam similitudinis, quod est quod erat reliquum. Et in conuersione quidem de qua est sermo, materia conuersa remanet in suo simili secundo modo: quia materia corporis Christi est, quod erat materia panis; arguens uero accipit remanere in suo simili primo modo, secundum quem procedere consequentias, & non secundum alterum modum, clare patet.

In corp. & ar. 3.

¶ Ad obiecta demum eiusdem Duran. in q. 3. contra modum conuersionis iam declaratae negatur sequela annihilationis. Et ad primam probationem, dicitur quod plus requiritur ad ueritatem maioris, scilicet quod id quod fuerit illa, postea sit nihil, quod in proposito est falsum, quia licet panis ante consecrationem fuerit aliquid, & post consecrationem non sit aliquid, quia non est, quod tamen erat panis ante consecrationem, est post consecrationem aliquid, scilicet corpus Christi. Vel potest distinguere, maiorem dupliciter posse intelligi, scilicet cum praecisione uel sine praecisione.

D. 445.

¶ Et si quidem intelligatur cum praecisione, hoc est praecidendo a quocumque alio non significato per eum, dicitur quod propositio est uera, & patet ex ratione terminorum, sed non esset admitenda minor cum huiusmodi praecisione, si uero intelligatur absolute, praecisione compossibile cum ipsius ueritate, quamuis non significatorum per eam dicitur, quod propositio potest esse, & uera & falsa, quia rem, puta panem, prius fuisse aliquid, & postea nihil pluribus modis contingere potest: inter quos unus est per totalem conuersionem ipsius in corpus Christi, secundum quem modum falsa est propositio; quia quod erat panis, est corpus Christi. Et quia in minore exprimitur ille modus, ideo simpliciter maior est falsa.

¶ Ad secundum negatur consequentia, quoniam ut iam patet, plus requiritur ad annihilationem, quam desinere esse materiam & formam, & potest ad utrumque argumentum & similia alius respondere, dicendo, quod esse nihil, non esse aliquid, desinere esse, & si quid huiusmodi significatur, contingit dupliciter. Vno modo per se, & sic uerificatur omnia assumpta; alio modo concomitanter ad conuersionem in aliud, & sic omnia sunt falsa. Et quia in proposito panis concomitanter, ad conuersionem sui in corpus Christi non est aliquid, est nihil, desinit esse, & non per se est nihil, non est aliquid desinit esse, ideo non annihilatur: annihilatio enim per se est ad nihil, ad non aliquid, est ad non esse.

¶ Ad tertium negatur assumpta primo conditionalis, dicendo quod si diuina omnipotentia restitueret eundem panem numero, posset forte dupliciter illum restituere, scilicet uel per modum creationis, uel per modum reconuersionis. Et si fieret per modum creationis, impertinentia sunt omnia quae adducuntur; quia corpus Christi non esset terminus a quo creationis; quod tamen fuit terminus ad quem conuersionis, & si sic fieret essent uere ambae istae propositiones, hic panis est, & corpus Christi est, quod fuit iste panis. Si uero fieret per reconuersionem

nam (ita quod corpus Christi in quantum est quod erat panis, conuerteretur in panem) tunc uerum esset, quod panis qui fuerat, iterum esset: non esset uera enuntiatio dicens, corpus Christi est quod erat iste panis. Factus sum insipiens, sed Durandus me cogit.

¶ Quocirca illata a Duran. de probabilitate suae phantasiae manifeste conuincitur falsa ex decretali laetianen. de sum. Trinit. & fid. cathol. firmiter credimus, cum dicitur, transubstantiatis panem in corpus, & uino in sanguinem Christi. Constat enim quod transubstantiatio importat aliud quam unionem materiaram, quam finxit Durandus, si sub forma corporis Christi sonat natus apud omnes fideles mutatio quaedam panis in corpus Christi ineffabilem: ita quod mutatione facta, corpus Christi est quod erat panis, & ubi erat panis, unde prestat cum uniuersali ecclesia in caritate redigere intellectum in obsequium Christi, quam contra Ambrosii precepta naturae uires, ordinem aut potentiam, in hoc mysterio querere.

¶ 2. Praeterea. In sacramento ueritatis non debet esse aliqua deceptio: sed per accidentia iudicamus de substantia. uidetur ergo quod decipiatur humanum iudicium, si remanentibus accidentibus substantia panis non remaneat. non ergo hoc est conueniens huic sacramento.

¶ 3. Praet. Quauis fides nostra non sit subiecta rationi, non tamen est

¶ Super quibus septuagesima quinta articulum quintum.

IN hoc articulo & reliquis eius septuagesima quinta quaestio duo solum notanda occurrunt. Primum est in art. 6. ad primum, quod forma panis est forma substantialis, specie differens a patre secundum Auctorem, dum dicit, quod ars producit formam substantialem panis uirtute ignis, decoquentis materiam ex farina & aqua confectam.

¶ Periuadetur autem sic esse: quia ex fide tenemus conuersionem solius substantiae panis in substantiam corporis Christi: si enim forma panis esset accidens, non per se, sed per aliud, scilicet subiectum, conuerteretur panis in corpus Christi. Et rursum nihil prohiberet facta consecratione remanere formam panis cum ceteris accidentibus remanentibus, quod contra esse falsum.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 6. ar. occurrit secundum, quod est ex Scoto in 4. sen. dif. 1. q. 3. contra hanc litteram, ponentem formam panis conuerti in animam Christi, secundum quod dat esse corporeum. Arguiturque dupliciter, si hostia consecrata a Christo in coena, fuisset triduo mortis seruata, permansisset eadem res primo contenta sub hostia, ergo permansisset eadem forma corporis Christi constituens illud corpus; sed anima Christi non permansit in constituendo corpus illud; quia fuit separata a corpore, ergo conuersio non fuit facta in animam Christi. Omnia sunt clara. Et prima consequentia patet ex eo, quod res primo contenta est corpus Christi.

¶ Praet. Conuersio realis debet fieri in rem realem, ut realem: sed anima intellectiua ut dat esse corporeum distinguendo contra esse animatum, non est quid reale ut reale, sed potius ut ratio, sicut commune non est aliquid praeter singularia, ergo ista conuersio non est in animam Christi sub tali ratione.

¶ Ad hoc dicitur quod quia corpus Christi unum & idem est quod continetur sub hostia, & quod est secundum se, eadem est sententia de identitate corporis Christi in rerum natura, & in sacramento: non enim oportet magis seruare identitatem corporis Christi in sacramento, quam in rerum natura. Et propterea dicitur ad assumptam conditionalem, quod res primo contenta fuisset in illo triduo eadem triplici identitate numerata, scilicet hypostasis, esse actualis existentiae, & materiae, & fuisset non eadem formaliter, sicut in rerum natura corpus Christi in illo triduo erat

erat idē numero, hyp-
 postasi, existentia &
 materia, non autē for-
 ma, quia forma ca-
 da ueris genita in mor-
 te Christi dabit tunc
 esse corporei. Et hoc
 est phil. consentaneū
 immo secundū illius
 principia necessarii,
 quia corruptio unū
 est generatio alteri?
 nec minus exercita-
 tio philosophia ab-
 surdum uideatur po-
 nere formam cadaue-
 ris in corpore. Chri-
 sti, nec nec absurdū
 esse uideri debet, qd
 esset Christi mortui
 non, graui oculi nisi
 quoniam, & sic de a-
 liis membris simili-
 bus non dedecet sibi
 idem hęc Saluatore
 nostrum apud pene-
 trantes, quod digna-
 tur et mori, & uir-
 que ad resurrectionē
 sua penalitatis, si-
 nem non imponere,
 ut separato aie a cor-
 pore euidenter testa-
 tur, durans usq; ad
 diem resurrectionē.
 Et contra hanc re-
 sponsum obicitur
 ex eodem Sco. in 7.
 q. d. 10. q. sequere-
 tur sub hostia serua-
 ta illo triduo non ef-
 se corpus Christi, qd
 non coacta fuisset sub
 hostia materia sola,
 quoniam materia co-
 nuenit sub sacramē-
 to ut pars totius, hoc
 est corporis materia
 autem sola non est
 pars corporis nec ma-
 teria cum anima Chri-
 sti, quia erat separata
 ab illa, nec materia
 sub noua forma: ga
 sequeretur duo con-
 tradictoria scilicet qd
 materia haberet si-
 milia nouam formam,
 & nō haberet illam;
 nam in esse nature
 haberet illam, & in
 Sacramento nō habe-
 ret illam; respondē-
 dum est, quod si fuisset
 in illo triduo materia
 cum forma noua sub
 Sacramento, ita quod
 quia secundum ueri-
 tatem præsupposita
 ueritate formæ in cō-
 pto, corpus Chri-
 sti in illo triduo con-
 stitueretur per nouā
 formam, ideo in sa-
 cramento contineba-
 tur corpus per nouā
 formam constitutum,
 Et si in illa, quod
 in illam formam nū-
 quam facta est con-
 uersio, respondeatur
 quod fuisset facta
 conuersionem
 in corpus Christi re-

contra rationē, sed supra ipsam,
 ut in principio huius operis di-
 ctum est. † Sed ratio nostra hēt
 ortum a sensu. ergo fides nostra
 non debet esse contra sensum: est
 autem contra sensum, dum sensus
 iudicat esse panem, & fides
 credit esse substantiam corporis
 Christi, non ergo hoc est conueni-
 ens huic sacramento, quod acci-
 dentia panis subiecta sensibus
 maneant, & substantia panis non
 maneat.
 ¶ 4 Præ. Illud, quod manet con-
 uersione facta, uidetur esse sub-
 iectum mutationis: si ergo acci-
 dentia panis manent conuersione fa-
 cta, uidetur quod ipsa accidentia
 sint conuersionis subiectum: qd
 est impossibile: nā accidentis non
 est accidens. non ergo in hoc sa-
 cramento debent remanere acci-
 dentia panis, & uini.
 Sed contra est, quod Aug.
 dicit in li. ten. Prosper. Nos in spe-
 cie panis & uini, quam uidemus,
 res inuisibiles, id est carnem, & sã
 guinem, honoramus.
 Respon. Dicendum, quod
 sensu apparet, facta consecratio-
 ne, omnia accidentia panis & ui-
 ni remanere: quod quidem ratio
 nabiliter per diuinam prouidentiam
 fit. Primo quidem, quia nō
 est consuetum hominibus, sed
 horribile carnem hominis com-
 dere, & sanguinem bibere. & iō
 proponuntur nobis caro, & san-
 guis Christi sumenda sub specie-
 bus illorum, que frequentius in
 usum hominis ueniunt, scilicet
 panis & uini. Secundo, ne hoc sa-
 cramentum ab infidelibus irridea-
 tur, si sub specie propria Domini
 nostri maducemus. Tertio, ut dum
 inuisibiliter corp⁹ & sanguinem
 Domini nostri sumimus, hoc proficiat
 ad meritum fidei.
 Ad primū ergo dicendū, qd
 sicut dicitur in li. † de causis, effe-
 ctus plus dependet a causa prima
 quam a causa secunda: & ideo uir-
 tute Dei, qui est causa prima om-
 nium, fieri potest, ut remaneant
 posteriora, prioribus sublatis.
 Ad secundū dicendū, quod in hoc
 sacramento nulla est deceptio: sunt
 enim ibi secundū rei ueritatem acci-
 dentia, que sensibus diiudicantur: in-
 tellectus autem, cuius est propriū ob-
 iectū substantia (ut dicitur in tertio
 de anima †) per fidem a deceptio-
 ne præseruatur. & sic patet respon-
 sio ad tertium.
 Nam fides non est contra sen-
 sum, sed est de eo, ad qd sensus nō
 attingit.

A AD QVARTVM dicendū, quod
 hæc conuersio nō proprie habet
 subiectum, ut dictum est: sed tam-
 en accidentia que remanent,
 habent aliquam similitudinem
 subiecti.
ARTICVLVS VI.
*Utrum facta consecratione, remaneat
 in hoc sacramento forma sub-
 stantialis panis.*
B AD SEXTVM sic proceditur.
 Videtur, quod facta conse-
 cratione, remaneat in hoc sacra-
 mento forma substantialis panis.
 Dicitur enim, * quod facta con-
 secratione, remanent accidentia:
 sed cum panis sit quoddam arti-
 ficium, etiam forma eius est acci-
 dens. ergo remanet facta conse-
 cratione.
 ¶ 2 Præ. Forma corporis Christi
 est anima: dicitur enim in secun-
 do de anima, † quod anima est a-
 ctus corporis physici, potentia ui-
 ta habentis: sed non potest dici,
 quod forma substantialis panis
 conuertatur in animam. ergo
 uidetur quod remaneat facta con-
 secratione.
 ¶ 3 Præ. Propria operō rei sequi-
 tur formam substantialem eius:
 sed illud, quod remanet in hoc sa-
 cramento, nutrit, & omnem opera-
 tionem facit, quam faceret panis
 existens. ergo forma substan-
 tialis panis remanet in hoc sacra-
 mento facta consecratione.
SED CONTRA. Forma sub-
 stantialis panis est de substantia pa-
 nis: sed substantia panis conuer-
 titur in corpus Christi, sicut dic-
 tum est. * ergo forma substantia-
 lis panis non manet.
 Respon. Dicendū, qd quidam
 posuerunt, qd facta consecratione
 non solū remanent accidentia pa-
 nis, sed et forma substantialis eius.
 Sed hoc esse non potest. Primo quidē,
 qd si forma substantialis panis
 remaneret, nihil de pane conuerteret
 in corpus Christi, nisi sola mate-
 ria, & ita sequeretur quod nō con-
 uerteret in corpus Christi totū, sed
 in eius materia, qd repugnat for-
 mæ facti, qua dicitur, hoc est corpus
 meū. Secūdo, qd si forma substan-
 tialis panis remaneret, aut remane-
 ret in materia, aut a materia sepa-
 rata. Primū autē esse nō potest, quia
 si remaneret in materia panis, tūc
 tota substantia panis remaneret, qd
 est contra prædicta. † In alia autē
 materia remanere non posset: qd
 propria forma non est nisi in propria
 materia. si autē remaneret a
 materia separata, iam esset forma
 Tercia s. Thomæ. HH s. intelli-

manēs semper idē numero, per quancū-
 que formam consti-
 tuatur: quia semper
 remanet non solum
 eadem materia, sed
 eadem hypostasis, &
 quod plus est, idē
 esse; nam noua for-
 ma nō dedit nouum
 esse, sicut nec consti-
 tuit nouam hyposta-
 sim. Et ita licet sint
 mirabilia, sunt tamē
 uera singulariter in
 Christo, & propterea
 corpus Christi in tri-
 duo propter diuersi-
 tatem forme non ni-
 si secundum quod effi-
 citur aliud: simplici-
 ter enim & absolute
 loquendo, remanet,
 & est semper idē nu-
 mero. Videtur tamē,
 quod noua illa for-
 ma, sicut aduentitiae
 pertinet ad corpus
 Christi, in supplemē-
 tum separatæ ad tem-
 pus proprie anime,
 ita potius concomi-
 tantur quam ex illa
 cramenti noua illa
 forma contenta fuis-
 set sub seruata tūc ho-
 stia.
 ¶ Ad secundum dicitur,
 concedendo qd ter-
 minus conuersionis
 est quid reale, ut reale,
 & propterea nega-
 tur animam dante ef-
 se corporeum, ut sic
 esse rationem, aut mi-
 nimam aliquam dimi-
 nutionē realitatis fo-
 nare. Licet enim dis-
 tinctio ipsius dantis
 esse corporeum a se-
 ipsa date esse anima-
 tum, sit ratio seu ra-
 tionis ens; ipsa tamē
 ram dans esse corpo-
 reū, ut sic, quam dans
 esse animatum, ut sic,
 non minus est realis,
 ut realis, quam si dis-
 tingeretur a se ipsa
 realiter, distinctio. n.
 uel indistinctio hu-
 iusmodi per accidens
 se habet ad realitatem
 ipsius dantis hoc, &
 dantis illud.
 ¶ Et tu noui te scito
 non referre ad fidei
 doctrinā, sed ad phi-
 losophicas opiniones,
 sic uel aliter sentire
 de identitate formali
 corporis Christi in
 triduo: tenentes enim
 unam tātum formam
 substantialem in com-
 posito (de quorum
 numero est Auctor)
 consequenter dicunt
 sic opinantes autem
 esse plures formas
 substantiales in com-
 posito, aliter dice-
 rent.
 Inf. q. 77. ar.
 1. s. 6. cor. &
 4. dist. 21. q. 1.
 Ar. 2. q. 3. & 4.
 12. q. 2. ar. 1.
 q. 3. cor. &
 quod. 9. ar. 5.
 ad 3. & 1. co.
 11. lect. 4. h.
 Ar. p. g. ed.
 Lib. 2. tex. 4.
 & 6. to. 2.
 Ar. 2. & 4. h.
 in. 9.
 Ar. 8. hui⁹ q.

1. d. 16. ar. 1. ad 1.

Ar. 2. q. 3. & 4. 12. q. 2. ar. 1. q. 3. cor. & quod. 9. ar. 5. ad 3. & 1. co. 11. lect. 4. h. Ar. p. g. ed.

Refertur ad casu. 1. 2. non oportet.

1. d. 16. ar. 1. ad 1.

1. d. 16. ar. 1. ad 1.

intelligibilis actu, & etiam intelligens: nam omnes formae a materia separatae, sunt tales. Tertiò esset inconueniens huic sacramento: nam accidentia panis in hoc sacramento remanent, ut sub eis uideatur corpus Christi: non autem sub propria specie, sicut supra dictum est. Et ideo dicendum est, quod forma substantialis panis non remanet.

Ar. p. 12c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non est accidens, sed forma substantialis; sicut arte possunt produci ranæ & serpentes: talem enim formam non producit ars uirtute propria sed uirtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis, uirtute ignis decoquentis materiam ex farina, & aqua confectam.

AD SECUNDVM Dicendum, quod anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, esse, & esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis: conuertitur igitur forma panis in formam corporis Christi, secundum quod dat esse corporeum, non autem secundum quod dat esse animatum tali anima.

D. 577.

AD TERTIVM dicendum, quod operationum panis, quaedam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum, & tales operationes inueniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter ipsa accidentia, quae remanent: quaedam autem operationes consequuntur panem, uel ratione materiae, sicut quod conuertatur in aliquid, uel ratione formae substantialis, sicut est operatio conuolvens speciem eius, puta quod confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc sacramento: non propter formam uel materiam quae remanet: sed quia miraculose conferuntur ipsis accidentibus, ut infra dicitur.

q. 77. ar. 3. 5. & 6.

ARTICULVS VII.

Utrum ista conuersio fiat in instanti

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod ista conuersio non fiat in instanti, sed sit successiua. In hac enim conuersione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. non ergo utrumque est in eodem instanti, sed in duobus instantibus: sed inter quolibet duo instantia est tempus mediu. ergo oportet quod haec conuersio fiat secundum successionem temporis, quod est inter ultimum instans quo est ibi panis, & primum instans, quo est ibi corpus Christi.

Supra art. 3. cor. & infra q. 78. ar. 8. 5. co. & 4. d. 11. q. 1. art. 2. cor. p. & ar. 3. q. 2. per totum & 4. contra 273.

¶ 2. Preter. In omni conuersione est fieri & factum esse: sed haec duo non sunt simul: quia quod fit, non est: quod autem factum est, iam est. ergo in hac conuersione est prius & posterius, & ita oportet quod non sit instantanea, sed successiua.

Li. 4. ca. 4. primum a principio. tom. 4.

¶ 3. Preter. Amb. dicit in lib. de sacr. quod istud sacramentum, Christi sermone conficitur: sed sermo Christi successiue perfertur. ergo haec conuersio fit successiue.

SED CONTRA est, quod haec conuersio perficitur uirtute infinita, cuius est subito operari.

RESPON. Dicendum, quod aliqua mutatio est instantanea triplici ratione: uno quidem modo ex parte formae, quae est terminus mutationis: si. n. sit aliqua forma quae recipiat magis & minus. successiue accipitur subiecto, sicut sanitas. & ideo quia forma substantialis non recipit magis & minus, inde est, quod subito fit eius introductio in materia. alio modo ex parte subiecti, quod quandoque successiue praeparatur ad susceptionem formae. & ideo aqua successiue calefit: quando uero ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam, sicut diaphanum subito illuminatur. Tertiò modo ex parte agentis, quod est infinita uirtutis: unum statim potest materiam ad formam disponere: sicut dicitur Mar. 7. quod cum Christus dixisset, Ephetha, quod est adaperire, statim aperire sunt aures hominis, & solutum est uinculum linguae eius. & his tribus rationibus haec conuersio est instantanea. Primum quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus. secundo, quia in hac conuersione non est aliquod subiectum, quod successiue praeparatur. tertio, quia agitur Dei uirtute infinita.

ue calefit: quando uero ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam, sicut diaphanum subito illuminatur. Tertiò modo ex parte agentis, quod est infinita uirtutis: unum statim potest materiam ad formam disponere: sicut dicitur Mar. 7. quod cum Christus dixisset, Ephetha, quod est adaperire, statim aperire sunt aures hominis, & solutum est uinculum linguae eius. & his tribus rationibus haec conuersio est instantanea. Primum quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus. secundo, quia in hac conuersione non est aliquod subiectum, quod successiue praeparatur. tertio, quia agitur Dei uirtute infinita.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quidam non simpliciter concedunt, quod inter quolibet duo instantia sit tempus medium. Dicunt enim quod hoc non habet locum in duobus instantibus, quae referuntur ad eundem motum, non autem in duobus instantibus, quae referuntur ad diuersa: unde inter instans quod mensurat finem quietis, & aliud instans quod mensurat principium motus, non est tempus medium: sed in hoc deceptiuntur, quia unitas temporis & instantis, uel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundum quosque motus, sed secundum primum motum celi, qui est mensura omnis motus & quietis: & ideo, alij hoc concedunt in tempore, quod mensurat motum dependentem ex motu celi, sunt autem quidam motus, ex motu celi non dependentes, nec ab eo mensurati, sicut in prima parte dictum est de moribus angelorum: unde inter duo instantia illis moribus respondentia, non est tempus medium: sed hoc non habet locum in proposito, quia quomuis ista conuersio non habeat ordinem ad motum celi, consequitur tamen prolationem uerborum, quam necesse est motu celi mensurari, & ideo necesse est inter quolibet duo instantia circa istam conuersionem signata, esse tempus medium. quidam ergo dicunt, quod instans, in quo ultimo est panis, & instans, in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per coparationem ad mensurata, sed sunt unum per coparationem ad tempus mensurans: sicut cum duae lineae se contingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum, unum autem punctum ex parte loci continentis: sed hoc non est simile, quia instans & tempus, particularibus moribus non est mensura intrinseca, sicut linea & punctus corporibus, sed solum extrinseca, sicut corporibus locus. unde alij dicunt, quod est idem instans re, sed aliud ratione. sed secundum hoc sequeretur, quod realiter opposita essent simul, nam diuersitas rationis non uariat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum est, quod haec conuersio (sicut dictum est) perficitur per uerba Christi, quae a sacerdote proferuntur, ita quod ultimum instans prolationis uerborum, est primum instans, in quo est in sacramento corpus Christi: in toto autem tempore praecedente est ibi substantia panis, cuius tempus non est accipere aliquod instans, proximo praecedens ultimum, quia tempus non componitur ex instantibus. consequenter se habentibus, ut probatur 6. Physicorum. Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi, non est autem dare ultimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare ultimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, ut patet per Philosophum in 8. Physicorum.

D. 574.

1. par. q. 13. a.

D. 741.

In corp. ar.

lib. 6. Physicorum. primus. tom. 3. D. 744.

lib. 8. recit. tom. 1.

AD SECUNDVM dicendum, quod in mutationibus instantaneis simul est fieri & factum esse: sicut simul est illuminari & illuminatum esse: dicitur enim in talibus factum esse, secundum quod iam est: fieri autem, secundum quod ante non fuit.

AD

AD TERTIUM dicendum, quod ista conuersio A
(sicut dictum est*) fit in ultimo instanti prolationis
uerborum: tunc enim completur uerborum signifi-
catio, quae est efficax in sacramentorum formis. &
ideo non sequitur, quod ista conuersio fit successiua.

ARTICVLVS VIII.

Utrum haec sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

A OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod haec
fit falsa, ex pane fit corpus Christi. Omne enim
id ex quo fit aliquid, est id quod fit illud, sed non con-
uertitur: dicimus enim quod ex albo fit nigrum, &
quod album fit nigrum. & licet dicamus quod ho-
mo fiat niger, non tamen dicimus, quod ex homine
fit nigrum, ut patet in 1. Physi. si ergo uerum est, quod
ex pane fiat corpus Christi, uerum erit dicere, quod
panis fiat corpus Christi, quod uidetur esse falsum:
quia panis non est subiectum factionis, sed magis
terminus. ergo non uere dicitur, quod ex pane
fit corpus Christi.

¶ Praet. Fieri terminatur ad esse uel ad factum esse:
sed haec nunquam est uera, panis est corpus Christi,
uel panis est factus corpus Christi, uel etiam, panis
erit corpus Christi, ergo uidetur, quod nec etiā haec
sit uera, ex pane fit corpus Christi.

¶ Praeterea. Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur
in id, quod fit ex eo: sed haec uidetur esse falsa, pa-
nis conuertitur in corpus Christi; quia haec conuer-
sio uidetur esse miraculosior, quam creatio mundi,
in qua tamen non dicitur, quod non ens conuertitur
in ens, ergo uidetur quod etiam haec sit falsa, ex
pane fit corpus Christi.

¶ Praet. Illud, ex quo fit aliquid, potest esse illud: sed
haec est falsa, panis potest esse corpus Christi. ergo
& haec est falsa, ex pane fit corpus Christi.

SED CONTRA est, quod * Ambr. dicit in libro de
sacramentis, ubi accedit consecratio de pane fit cor-
pus Christi.

RESPON. Dicendum, quod haec conuersio pa-
nis in corpus Christi, quantum ad aliquid, conue-
nit cum creatione & cum transmutatione naturali,
& quantum ad aliquid, differt ab utroque. Est enim
commune his tribus ordo terminorum, scilicet ut
post hoc fit hoc (in creatione enim est esse post nou-
esse, in hoc sacramento, corpus Christi post substan-
tiam panis, in transmutatione naturali album post
nigrum, uel ignis post aerem) & quod praedicti ter-
mini non sint simul. Conuenit autem conuersio,
de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neu-
tracorum est aliquod commune subiectum utriusque
extremorum, cuius contrarium apparet in omni
transmutatione naturali. Conuenit uero haec con-
uersio cum transmutatione naturali in duobus, li-
cet non similiter. Primo quidem, quia in utraque
unum extremorum transit in aliud (sicut panis in
corpus Christi, & aer in ignem) non autem non ens
conuertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit utro-
bique. nam in hoc sacramento tota substantia pa-
nis transit in totum corpus Christi: sed in transmu-
tatione naturali materia unius suscipit formam alte-
rius, priori forma deposita. Secundo, conueniunt in
hoc, quod utrobique remanet aliquid idē, quod non ac-
cidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmu-
tatione naturali remanet eadem materia uel subie-
ctum, in hoc autem sacramento remanent eadē acci-
dētia, & ex his potest accipi qualiter differenter in
talibus loqui debeamus: quia enim in nullo praedi-

ctorum trium extrema sunt simul, ideo in nullo eor-
um potest unum extremum de alio predicari per
uerbum substantium praesentis temporis: non
enim dicimus, non ens est ens, uel panis est cor-
pus Christi, uel aer est ignis, uel album est nigrum:
propter ordinem uero extremorum possumus uti
in omnibus hac prepositione, ex, quae ordinem desi-
gnat: possumus enim uere & proprie dicere, quod
ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex
aere ignis, uel ex albo nigrum: quia uero in creatio-
ne unum extremorum non transit in alterum, non
possumus in creatione uti uerbo conuersionis, ut
dicamus, quod non ens conuertitur in ens: quo ta-
men uerbo uti possumus in hoc sacramento, sicut &
in transmutatione naturali. sed quia in hoc sacramē-
to tota substantia in totam substantiam mutatur: pro-
pter hoc, haec conuersio proprie transubstantiatio uo-
catur. Rursus, quia huius conuersionis non est acci-
pere aliquod subiectum, ea quae uerificantur in con-
uersione naturali ratione subiecti, non sunt concedē-
da in hac conuersione, & primo quidem manifestū
est, quod potentia ad oppositum, consequitur subie-
ctum, ratione cuius dicimus, quod album potest ef-
se nigrum, & eae potest esse ignis; licet haec non sit ira
propria, sicut prima. Nam subiectum albi (in quo est
potentia ad nigredinem) est tota substantia albi, non
enim albedo est pars eius: subiectum autem formae
aeris, est pars eius. unde cum dicitur, aer potest esse
ignis, uerificatur ratione partis per syncdochem.
sed in hac conuersione, & similiter in creatione,
quia nullum est subiectum, non dicitur quod unū
extremum possit esse aliud, sicut quod non ens
uel quod panis possit esse corpus Christi, & eadem
ratione non potest proprie dici, quod de non ente
fiat ens, uel quod de pane fiat corpus Christi: quia
haec praepositio De, designat causam consubstantia-
lem, quae quidem consubstantialitas extremorum
in transmutationibus naturalibus, attenditur penes
conuenientiam in subiecto, & simili ratione non
conceditur, quod panis erit corpus Christi, uel quod
fiat corpus Christi, sicut neque conceditur in crea-
tione, quod non ens erit ens, uel quod non ens
fiat ens: quia hic modus loquendi uerificatur in
transmutationibus naturalibus ratione subiecti: pu-
ta cum dicimus quod album fit nigrum, uel al-
bum erit nigrum: quia tamen in hoc sacramento,
facta conuersione, aliquid idem manet, scilicet ac-
cidentia panis (ut supra dictum est) secundum
quandam similitudinem aliqua harum locutio-
num possunt concedi, scilicet quod panis fit cor-
pus Christi, uel panis erit corpus Christi, uel de
pane fit corpus Christi, ut nomine panis non in-
telligatur substantia panis, sed in uniuersali hoc,
quod sub speciebus panis continetur, sub quibus
prius continetur substantia panis, & postea corpus
Christi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud, ex quo
aliquid fit, quandoque quidem importat simul sub-
iectum cum uno extremorum transmutationis: si-
cut cum dicitur, ex albo fit nigrum, & sic etiam di-
ci potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum:
quandoque uero importat solum oppositum uel
extremum, sicut cum dicitur, ex mane fit dies: & sic
non conceditur quod hoc fiat illud, id est, quod
mane fiat dies, & ita etiam in proposito, licet pro-
prie dicatur, quod ex pane fiat corpus Christi: non
tamen proprie dicitur, quod panis fiat corpus Chri-
sti, nisi secundum quandam similitudinem, ut di-
ctum est*.

Tertia S. Thomae. HH 4 Ad

Art. 9. huius
quasi.
in corp. ar.

